

JUST

JOURNAL OF LANGUAGE
RIGHTS & MINORITIES

— — — —
REVISTA DE DRETS
LINGÜÍSTICS I MINORIES

L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere: el dret com a arma / *Gender and ethnolinguistic lawfare: Weaponizing the law*

Esther Monzó-Nebot

Melissa Wallace

Com citar aquest article:

Monzó-Nebot, Esther & Melissa Wallace. 2024. "Gender and ethnolinguistic lawfare: Weaponizing the law / L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere: el dret com a arma." *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 7–116.

<https://doi.org/10.7203/Just.3.29384>.

Article rebut: 01/09/2024 Acceptat: 15/09/2024

© By the authors, 2024. JUST. JOURNAL OF LANGUAGE RIGHTS & MINORITIES, REVISTA DE DRETS LINGÜÍSTICS I MINORIES, VOL 3 (2), UNIVERSITAT DE VALÈNCIA.
ISSN: 2952-2307

L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere: el dret com a arma

Esther Monzó-Nebot* & Melissa Wallace**

* Universitat Jaume I | ** University of Texas at San Antonio

Resum

Aquest article tracta el concepte de *lawfare* en relació amb les identitats etnolingüístiques i de gènere. S'hi examina com es fan servir els sistemes jurídics per perpetuar els desequilibris de poder i reprimir les comunitats marginades. A partir de diversos estudis de cas i marcs teòrics, l'article explora el paper de les ideologies i les fantasies ideològiques en la manera com el pànic moral i les lesions morals es manifesten en les respostes del dret davant identitats de gènere no binari, les dones i les minories etnolingüístiques. L'article analitza de forma crítica la utilització de l'aparell estatal com a arma d'opressió, en particular, en àmbits com els drets lingüístics, la igualtat de gènere i l'accés a la justícia. Mitjançant un enfocament interdisciplinari, les autores mostren que els marcs jurídics i les actuacions institucionals sovint reforcen les normes que exclouen els grups vulnerables, en lloc de protegir-los. L'article, que emmarca les contribucions incloses en el monogràfic «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», ofereix una perspectiva crítica sobre la relació entre dret, identitat i poder, i contribueix a una comprensió més profunda de com l'estat de dret perpetua les jerarquies socials o hi fa front.

Keywords: *Lawfare*, aparell estatal com a arma, gènere, comunitats etnolingüístiques, estat de dret, ideologia, fantasies ideològiques, pànic moral, lesions morals

Abstract

This article treats the concept of lawfare in relation to gender and ethnolinguistic identities, examining how legal systems are employed to perpetuate power imbalances and suppress marginalized communities. By focusing on various case studies and theoretical frameworks, the study explores the role of ideologies and how moral panic and moral injury manifest in legal responses to gender nonconforming individuals, women, and ethnolinguistic minorities. The article critiques how the law is weaponized as a tool of oppression, particularizing in areas such as language rights, gender equality, and access to justice. Through an interdisciplinary approach, the authors demonstrate how legal frameworks and institutional actions often reinforce societal norms that exclude vulnerable groups, rather than protecting them. As a framework to the special issue Gender and Ethnolinguistic Lawfare, this article offers a critical perspective on the relationship between law, identity, and power, contributing to a deeper understanding of how the rule of law perpetuates or challenges social hierarchies.

Keywords: Lawfare, gender, ethnolinguistic communities, rule of law, ideology, ideological fantasies, moral panic, moral injury

1. Introducció: la llengua i el gènere en les asimetries de poder

La Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà (República Francesa. Assemblea Nacional 1789) s'evoca comunament com a pedra angular dels drets universals, sobretot, perquè va ser un dels primers documents a reconèixer la igualtat des del naixement i per la influència que ha exercit en les democràcies modernes. Tanmateix, tot i declarar drets *universals*, el text exclouia irònicament

vastos segments de la població i, sobretot, deixava enrere les dones i les persones parlants de llengües no dominants en un llegat de promeses incomplides. Una de les deficiències flagrants de la Declaració va ser l'enaltiment del francès com a única llengua legítima del govern, l'educació i la vida pública, amb la qual cosa es marginaven, en la pràctica, les comunitats parlants de llengües regionals o minoritàries i es reforçaven les jerarquies lingüístiques limitant-ne l'accés als àmbits polític i cívic (vg. Grégoire 1794). En va ser una altra deficiència que negava els drets polítics bàsics de les dones, en especial, el dret a vot (vg. Gouges 2014). Aquest descuit no va ser casual; reflectia els valors patriarcalcs profundament arrelats de l'època, que concebien l'agència política com a domini dels homes. Alhora, imposant la ideologia de la llengua dominant, es fusionava una llengua amb la identitat, la cultura i la unitat nacional (Jaffe 1999). En definitiva, aquests anomenats *drets universals* s'havien construït al voltant de les experiències i necessitats d'un grup demogràfic restringit: homes d'elit francòfons.

Aquestes qüestions (l'exclusió lingüística i la desigualtat de gènere) no són relíquies del passat, sinó que han continuat configurant els conflictes polítics fins al moment present. Avui dia, l'activisme en pro de les llengües minoritzades sovint lluita per la preservació i el reconeixement de les identitats lingüístiques alhora que perpetua les visions cisheteronormatives i androcèntriques (Makoni 2014; Bradley 2023). De la mateixa manera, els moviments que defensen l'afirmació de gènere poden aconseguir victòries jurídiques que reconeixen drets de gènere, però que també ignoren les dimensions lingüístiques de l'exclusió i les lluites singulars de les minories etnolingüístiques que formen part de la seua força (Tasa Fuster 2024). Ja sia en campanyes de drets lingüístics que passen per alt els reptes d'identitats de gènere específiques o en lleis que reconeixen els drets de gènere però abracen el monolingüisme, les interseccions de la llengua i el gènere posen de manifest una realitat que no admet pal·liatius: la llengua i el gènere són trets que fem servir per establir els grups de *nosaltres* i *altres* en què s'organitza la societat —jeràrquicament.

Aquest monogràfic se centra en el paper de les normes jurídiques, de la promulgació i la implementació o el qüestionament de les lleis per part de les institucions i la població general en la nostra evolució col·lectiva cap a societats més

inclusives, en les quals les identitats tradicionalment desateses i marginades tinguen opcions reals de participar en projectes democràtics. Tenint en compte que la prosperitat o la pobresa de les nacions ve determinada en gran mesura pel caràcter inclusiu o excloent de les seues institucions (Acemoglu & Robinson 2012), aquest número estudia com es comporten els sistemes jurídics i les institucions quan tenen l'oportunitat de contribuir a la inclusió i la prosperitat de les seues societats o resistir els esforços realitzats pels moviments socials i a les urnes, els parlaments i en l'àmbit internacional a fi de consolidar les desigualtats consagrades en les ideologies conservadores. En aquests contextos, el *lawfare*, o l'ús il·legítim de l'aparell estatal, s'entén com les actuacions escomeses per agents estatals, institucionals i socials, impulsades i instrumentalitzades, per regla general, per servir als interessos de les elits, mitjançant la instrumentalització de l'estat de dret a fi de resistir les transformacions socials que abracen ideals inclusius i democràtics. Amb l'exploració d'aquests usos, pretenem millorar la nostra comprensió col·lectiva de com les societats avancen i es resisteixen en un paisatge de valors canviants i d'augment d'oportunitats per a les persones tradicionalment oprimides.

Per començar, el punt de partida de l'article és el reconeixement que la llengua no és un mitjà de comunicació neutre, sinó que es troba profundament entrelaçada amb el poder, la identitat i l'estratificació social (vg., p. ex., Spivak 1988; Lakoff 2000). Des de la sociologia (Foucault 1969; Bourdieu 1978), la sociolingüística (Heller 1995; Blommaert 1999; Romaine 2001; Joseph 2004; Flores 2013), l'antropologia (Geertz 1973; Hymes 2001), les ciències polítiques (Anderson 1976; Scott 1992) i els estudis de traducció i interpretació (Venuti 1986; Baker 2006), ha quedat establert que la llengua funciona com una eina ideològica clau que oculta i naturalitza les relacions de poder subjacents, que configura la nostra percepció de la realitat alhora que manté estructures socials que beneficien determinats grups sobre d'altres (Žižek 1989). Mitjançant el llenguatge que emprem, les construccions ideològiques s'incorporen en el discurs i en les interaccions quotidianes, convertint-se en fantasies inconscients (íbid., 27) que presenten les jerarquies socials com a aparentment naturals o inevitables més que no com a productes de forces històriques, econòmiques i polítiques específiques. Žižek planteja la ideologia com una força que

opera sota la superfície, impulsada per les fantasies ideològiques que estructuren com els individus perceben la realitat i influeixen en allò que es considera sentit *comú* i *legítim*, dos trets que són clau en la preservació de l'*statu quo* (Gramsci 1999; Zürn 2018). El llenguatge sosté la moral imperant de les societats presentant com a marginals les idees que les ideologies dominants marginen. De la mateixa manera, s'utilitza per legitimar els fonaments d'aquestes ideologies, concretament, les creences sobre normes, valors i rols que fan que les estructures socials existents semblen naturals i inevitables. Quan aquestes creences s'accepten, les dinàmiques de les desigualtats de poder queden reforçades i els mecanismes que les produeixen romanen ocults.

Les ideologies influeixen en el que es diu, i també en com s'accepten determinades formes lingüístiques. De fet, la llengua funciona com una forma de capital que consolida les dinàmiques de poder, dotant de més valor certes llengües, varietats particulars o formes lingüístiques, de manera aparentment natural, i conferint poder simbòlic a qui domina allò que es valora (Bourdieu 1978). En conseqüència, la capacitat de parlar un dialecte o llengua de prestigi pot atorgar un estatus social i l'accés corresponent a oportunitats econòmiques o polítiques, mentre que les persones que parlen dialectes estigmatitzats o llengües minoritzades poden quedar excloses o marginades (Lippi-Green 1994; 1997). D'aquesta manera, les creences sobre les llengües i les varietats d'aquestes sintonitzen els comportaments propagant percepcions que mantenen el valor que s'atorga socialment a individus específics i així s'alimenten les fantasies ideològiques inconscients que configuren i donen suport a les estructures de poder i les desigualtats socials d'una societat determinada (Irvine & Gal 2000).

En aquest sentit, els conflictes lingüístics, tant si se centren en llengües, com si ho fan en varietats o normes determinades, no són només per les diferències lingüístiques. Són pugnes per conflictes socials més amplis sobre els éssers humans, les seues identitats i les seues posicions dins les jerarquies en un moment històric i un espai sociocultural determinats. Les posicions i possibilitats en aquestes lluites estan íntimament relacionades amb els recursos que cada grup social i els individus que hi pertanyen han acumulat històricament, i el seu interès personal en la distribució actual dels recursos pot dictar la seua

capacitat i voluntat de participar o resistir davant els canvis en la llengua i el llenguatge, com també els seus rols dins dels espais de presa de decisions (Monzó-Nebot & Mellinger 2022). En definitiva, les qüestions lingüístiques són intrínsecament polítiques i socials. La llengua esdevé un espai de contesa, on es negocien, es resisteixen o es reforcen les jerarquies socials, de manera que les lluites lingüístiques es vinculen a qüestions més àmplies d'equitat, dignitat, accés i distribució del poder en la societat.

Les anàlisis històriques han demostrat que la prosperitat o la pobresa d'una nació està influïda en gran mesura per com d'inclusives o d'exclusives són les seues institucions (Acemoglu & Robinson 2012). A més, l'evolució moral i política de les societats cap a l'apreciació de la diversitat està estretament lligada amb el desenvolupament d'ideals democràtics (Inglehart & Welzel 2005) que posen l'accent en la igualtat, la participació i la protecció dels drets individuals i col·lectius (p. ex., de Tocqueville 1835 [2013]; Mill 1859 [2001]; Lipset 1959). A mesura que les societats han anat adoptant la democràcia, han ampliat progressivament l'abast de la inclusió reconeixent la dignitat i el valor inherents de totes les persones, amb independència de factors racials, ètnics, de gènere, capacitat o estatus socioeconòmic. Històricament, moltes democràcies van començar com a sistemes excloents, i sovint reservaven la participació a determinats grups privilegiats (vg. també Meylaerts 2011). N'és un exemple la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà esmentada a l'inici d'aquesta introducció, però també hi ha fites més recents dels drets humans, en concret, la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats (Assemblea General de les Nacions Unides [AGNU] 1951), on no s'han reconegut condicions que afecten específicament les dones, reduint-ne així dràsticament les possibilitats d'obtenir l'estatus de refugiades (Webber 2012).

Amb el temps, els moviments pels drets civils, la igualtat de gènere i la justícia social han empès les societats democràtiques i les seues institucions a estendre els drets i les oportunitats a poblacions abans marginades. Els fonaments morals de la democràcia, com el respecte per l'autonomia humana i el bé col·lectiu, han estat claus a l'hora de fomentar sistemes polítics que pretenen representar i empoderar tota la ciutadania. A mesura que aquests valors evolucionen, l'avanç cap a lleis, polítiques i institucions més inclusives continua creixent, la

qual cosa dona lloc a guanys en representació, justícia social i igualtat. Les societats inclusives, en aquest sentit, són un reflex de la maduració de la democràcia, on el compromís amb els drets universals i la governança participativa crea un ordre social més equitatiu i just.

En un panorama amb un interès major pel paper que exerceix la llengua en la creació i el manteniment de les jerarquies i les desigualtats socials, l'escrutini creixent de les polítiques lingüístiques (incloses les regulacions, les creences i les pràctiques; vg. Spolsky 2004) i com els règims jurídics afecten les dones, les persones no binàries i les comunitats LGBTQ+, els aspectes interseccionals han agafat protagonisme (p. ex., Napier et al. 2024). El prisma interseccional refracta, per exemple, com la llengua s'afegeix a les complexitats que acaren les persones migrants quan s'enfronten a cultures que no coneixen i on gaudeixen de pocs drets polítics (si en tenen cap) i recorren i experimenten tant els espais socials com els institucionals (Heller 2009; Abji 2016; Pöllabauer 2024).

Malgrat la major visibilitat de les dificultats de moltes comunitats etnolingüístiques i de gènere i les seues interseccions, les tendències geopolítiques marquen un augment de la violència, l'exclusió i la desigualtat. L'estat de dret s'està instrumentalitzant contra comunitats etnolingüístiques específiques, a grans trets, i contra les dones, les persones no binàries i les persones LGBTQ+ en particular (Vitikainen 2020; Lythgoe 2022). L'extrema vulnerabilitat que experimenten aquestes comunitats és el resultat de sistemes ideològics materialitzats en règims polítics i institucionals que adopten postures contràries a la immigració, a les dones, a les persones *queer*, a les minories i a les persones racialitzades. Aquestes postures poden articular-se en la denegació deliberada de l'accés lingüístic a les persones vulnerables i en situació irregular (Wallace & Hernández 2017; Abji 2020; Oliviero 2021; Belous & Fatás-Cabeza 2024; Wallace 2024), l'avanç de programes d'immigració carceraris (Pakes & Holt 2017; Abji 2020; López-Sala & Barbero 2021), de polítiques de vigilància invasiva (Broeders 2007; McDowell & Wonders 2009; Latonero & Kift 2018; Heyman 2022), seguretat (Farny 2016; Ghezelbash et al. 2018; Madoerin 2020; Edmunds 2021), criminalització (Gentile 2014; Olivares 2016; Berti 2021) i contenció (Ben-Arieh & Heins 2021;

Piguet 2021), i d'externalització de les fronteres (Carr 2012; Salamon 2017; Ybarra 2018; Aris Escarcena 2022; Yin 2022). Tots aquests exemples posen de manifest la necessitat d'interrogar contínuament com les institucions que almenys són democràtiques i inclusives nominalment acaben actuant d'una manera que no s'alinea ni amb els drets humans i ni amb els valors democràtics. En altres paraules, malgrat el compromís d'alguns Estats nació i institucions amb el sistema internacional de drets humans, en quines circumstàncies fan els ulls grossos a la voluntat de les seues societats de prosperar moralment, políticament, legalment i econòmicament de maneres inclusives?

Els articles d'aquest monogràfic ofereixen estudis de casos, mètodes i marcs teòrics diversos que combinen els coneixements procedents del dret, dels estudis sobre la migració, de la sociologia, dels estudis de gènere, dels estudis *queer*, de la història i dels estudis de la traducció i la interpretació. En aplicar diverses perspectives teòriques, les contribucions que s'hi presenten reflecteixen les vulnerabilitats particulars de les comunitats de gènere i minoritzades lingüística-ment en els sistemes judicials, davant les institucions i en la societat en general. A partir de dades oficials, campanyes mediàtiques, protocols governamentals i legislació, s'hi aprofiten una varietat de marcs etnogràfics, crítics i teòrics per examinar de prop les maneres en què comunitats específiques etnolingüístiques i de gènere són oprimides, tant per agents estatals com per buròcrates, activistes i mitjans de comunicació. S'hi examina el *lawfare* des d'una perspectiva interseccional tal com es desenvolupa en espais de contesa, como són les oficines d'asil, els escenaris carceraris, l'univers Twitter (ara X), els mitjans de comunicació i les sales de tribunals. Aquest número se centra en la difícil situació de les persones de gènere no binari i les dones, parlants de llengües indígenes i pertanyents a comunitats etnolingüístiques minoritzades, i persones migrants particularment vulnerables, com també en les mediadores lingüístiques que s'esforcen per exercir de maneres que facen avançar la justícia en espais cisheteronormatius i patriarcals: espais que es poden concebre com a controvertits, ja que representen llocs de conflicte, por, resistència i vulnerabilitat. Col·lectivament, els articles permeten aprofundir en la infinitat de maneres en què els usos il·límits de l'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i

el gènere privilegien el monolingüisme i la cisheteromascunitat, donant lloc a sistemes còmplices de la creació i el manteniment d'espais socials en què la llengua i el gènere esdevenen capital social negatiu (Wacquant 1998; vg. MADRE et al. 2019; Salazar González 2022). En dilucidar les maneres en què alguns sectors de la societat exerceixen l'instrumentalisme jurídic (la manipulació del dret per part de governs i entitats privades per assolir objectius antidemocràtics), els articles d'aquest volum desafien la noció àmpliament estesa que «el dret és concret, normatiu i objectiu d'una manera que les ideologies polítiques no ho són»¹ (Matthews 2023, 25); en fer-ho, revelen multitud de maneres en què el dret pot esdevenir una arma d'opressió que reforça pràctiques discriminatòries i llegats de dominació colonial i, així, obstaculitza, en comptes de fer avançar, el projecte comú d'una societat justa i equitativa.

Aquest article està organitzat en sis apartats. En aquesta introducció, les autores busquen establir un marc conceptual explorant com s'entrecreuen la llengua i el gènere amb les asimetries de poder. El segon apartat estudia els conceptes de *pànic moral* i *lesions morals* en els conflictes de gènere i amb comunitats etnolingüístiques, aprofundint en com es capitalitzen les pors i les ansietats socials sobre el gènere i les identitats etnolingüístiques presentant-ne els drets com a amenaces al teixit moral de la societat, amb la qual cosa es lesiona qui ja pateix opressió. El tercer apartat defineix el *lawfare* com l'ús estratègic dels sistemes jurídics per mantenir l'exclusió i codificar la discriminació, centrant-se en els marcs jurídics nacionals i internacionals. En el quart apartat, titulat «Dimensions del *lawfare*», n'ampliem l'abast conceptual per sumar a les tàctiques legislatives les judicials i socials. El cinquè apartat, «El *lawfare* contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», presenta els estudis de cas inclosos en aquest monogràfic, que se centren en la manera com els marcs jurídics perjudiquen les dones i les persones amb identitats de gènere no binari de grups etnolingüístics específics. Finalment, el darrer apartat sintetitza les conclusions i demana reformes en els sistemes jurídics per garantir que promoguen la justícia i la inclusió en comptes de reforçar les jerarquies socials existents.

¹ La traducció al català de les cites en altres idiomes és de les autores.

2. Pànic moral i lesions morals en els conflictes de gènere i etnolingüístics

L'ebònic, conegut ara generalment com a anglés vernacle afroamericà (AAVE, per les sigles en anglés), és un dialecte diferenciat que utilitza principalment la població afroamericana dels Estats Units d'Amèrica del Nord (EUA). L'anomenada *controvèrsia sobre l'ebònic* va esclatar als EUA al desembre del 1996 (Fox 1997; Taylor 1998; Seymour, Abdulkarim & Johnson 1999; Vaughn-Cooke 2010) quan el Districte Escolar Unificat d'Oakland (Califòrnia) va aprovar una resolució que reconeixia l'AAVE com un sistema lingüístic legítim i en va proposar l'ús en l'ensenyament de l'alumnat que el parlara com a llengua pròpia. L'objectiu era millorar els resultats d'aprenentatge d'aquest alumnat utilitzant l'AAVE com a pont per ensenyar l'anglès estàndard americà. La decisió va provocar pànic moral a tot el país, i els mitjans de comunicació, els personatges polítics i el públic hi van reaccionar amb indignació i por. Tot i que l'AAVE és un dialecte ben documentat amb regles i estructures gramaticals coherents, gran part del discurs públic el va representar erròniament com a *argot* o *anglès deficient*. Les veus crítiques van acusar el consell escolar de promoure un *mal anglés* i de baixar el nivell, i van argumentar que reconèixer l'AAVE comportaria la degradació de la qualitat educativa i marginaria encara més l'alumnat afroamericà. Una gran part de la població va veure en el moviment una amenaça per a la unitat de l'anglès com a llengua nacional; temien que incorporar l'AAVE a les aules comportaria una fragmentació de les normes lingüístiques i la pronunciació de les divisions socials.

En lloc de centrar-se en els beneficis que l'ús de l'AAVE podria portar per a l'alumnat, la seua alfabetització i les seues perspectives en la societat, o fins i tot per a la seua capacitat d'adquirir l'anglès estàndard, la mesura es va plantejar com una amenaça a l'*statu quo*. El pànic moral es caracteritza per una por i inquietud generalitzades que es desencadenen per la idea que comportaments o grups determinats suposen un perill per al teixit moral de la societat (Cohen 2011), i per l'afecció emocional que els individus senten envers l'*statu quo*, tot i que aquest els perjudique (Žižek 1989). El pànic moral en aquest cas va ser impulsat per les ansietats racials i de classe subjacents, i la llengua es va convertir en un indicador d'interessos més amplis respecte a l'ordre social, la identitat

cultural i les relacions entre grups racialitzats (Wright 1998; Smitherman 2017). El debat va destapar la resistència de la societat a reconèixer i valorar la diversitat lingüística quan es tracta de varietats lingüístiques associades a comunitats marginades. També va fer palés que les diferències lingüístiques poden convertir-se en l'epicentre de les pors i les ansietats de la societat, especialment, quan desafien l'*statu quo* buscant oferir oportunitats a les identitats tradicionalment oprimides.

Malgrat el progrés col·lectiu, inclòs el progrés moral, els nostres sistemes actuals són els hereus d'opressions passades que han deixat una empremta profunda en els *statu quo* d'arreu del món. Al llarg de la història, la llengua ha estat una eina per a l'assimilació, el control i la marginació culturals. Per exemple, l'imperialisme espanyol a l'Amèrica Llatina va suprimir sistemàticament les llengües i cultures indígenes i hi va promoure l'espanyol com a senyal de l'autoritat colonial (Mignolo 2000). Així mateix, els intents de França d'erradicar el bretó com a part de la seua política d'unificació lingüística nacional van marginar-ne les i els parlants (Judge 2007), de manera semblant a les tensions actuals sobre l'estatus de la llengua catalana a l'Estat espanyol (Tasa Fuster & Bodoque 2016; Woolard 2016). A Nova Zelanda, la revitalització de la llengua maorí (*te reo Māori*) ha estat un component clau dels esforços per recuperar la identitat indígena després de segles de domini de la llengua anglesa (Albury 2016). A Sud-àfrica, el règim de l'apartheid va imposar l'ús de l'afrikaans en l'educació i el govern, la qual cosa va reforçar la segregació racial i l'opressió (Wildsmith-Cromarty & Balfour 2019). Al Congrés de Milà de 1880, el sector de l'educació va proscriure l'ús de la llengua de signes a les escoles, la qual cosa va promoure l'oralisme i va negar a les comunitats sordes els seus drets lingüístics i culturals (Lane 1984). Aquestes lluites etnolingüístiques reflecteixen les profundes tensions polítiques i culturals que es generen al voltant de la llengua i com les llengües esdevenen un símbol dels conflictes entre grups socials (vg. Castelló-Cogollos & Monzó-Nebot 2023).

La llengua és, efectivament, el símbol d'una identitat social (Bourdieu 1978), i s'entrecreu amb altres classificadors socials que organitzen els individus en jerarquies. Per exemple, a l'Índia, la llengua ha jugat durant molt de temps un paper fonamental en el reforç de les jerarquies basades en castes. Històricament,

l'associació de les castes altes amb el sànscrit (la llengua litúrgica i erudita) les distingia per oposició a les llengües vernacles parlades per les castes inferiors, de manera que les diferències lingüístiques es van incorporar al sistema de castes. Fins i tot a l'Índia moderna, un bon anglés pot obrir la porta a la mobilitat social, especialment, en l'accés a l'educació superior i als llocs de treball, de manera que contribueix a consolidar les divisions de classes i castes. A la fi, l'estratificació lingüística reflecteix desigualtats socials més àmplies i l'accés a varietats lingüístiques de prestigi sovint determina les oportunitats socioeconòmiques a què es poden accedir (Sharma 2022).

Un dels classificadors més poderosos de la identitat social és el de gènere i una varietat específica de la llengua que s'ha estigmatitzat tradicionalment arreu de les comunitats etnolingüístiques és la llengua de les dones (Lakoff 1973). Els estudis sociolingüístics han demostrat com la llengua reflecteix i reforça les jerarquies de gènere (Cameron 1994; Tannen 1995; Cameron 1996; Eckert & McConnell-Ginet 2003). Les expectatives de gènere sobre com haurien de parlar dones i homes (per exemple, que les dones han de ser educades, indirectes i no assertives) estan profundament lligades a normes morals que reforcen les estructures patriarcals, la qual cosa situa les dones en rols subordinats tant en l'àmbit públic com en el professional. Quan les dones es desvien dels patrons de parla prescrits (són assertives més que no passives o parlen en espais dominats per homes) sol desencadenar-se el pànic moral i se n'etiqueten les formes lingüístiques d'*agressives* o *no femenines*. Aquest pànic reflecteix una ansietat subjacent envers els canvis en els rols de gènere i l'amenaça que aquests canvis representa per a les estructures patriarcals. El dany personal que s'infligeix a les dones quan se'n controla, ridiculitza o rebutja el discurs provoca lesions morals (descrites en Litz et al. 2009). A més, el dany personal s'agreuja amb el seu homòleg col·lectiu, quan les reaccions punitives que les castiguen per desviar-se de la norma són presenciades públicament o es transmeten a través de narratives, la qual cosa estableix aquestes respostes com a comportament esperat i, així, es normalitzen. Les respostes punitives d'aquest tipus serveixen com a mesura disciplinària que obliga les dones a ajustar-se a normes restrictives o a acarar l'exclusió dels espais socials i professionals (vg., p. ex., Babcock & Laschever 2003). Aquesta arma de doble tall perpetua la desigualtat de gènere

fent de la llengua una eina tant per mantenir el control patriarcal com per infligir por i danys psicològics i socials a les dones que desafien les normes socials, i també a aquelles que compleixen el que se n'espera. També les persones *queer*, no binàries i transgènere es troben amb el mateix parany (Fasoli, Hegarty & Frost 2021). Mitjançant la normalització i la legitimació de les reaccions punitives a les característiques estereotipades i a l'incompliment dels estereotips, les societats patriarcals asseguren que l'estatus inferior que s'assigna a les identitats de gènere no dominants es mantinga arrelat (Ridgeway 2014; vg. també Monzó–Nebot & Debussy 2024; Monzó–Nebot & Dowd 2024).

Malgrat els avanços en els drets de les dones, en les societats androcèntriques del segle XXI, els intents de treballar per la igualtat de gènere tendeixen a provocar respostes punitives d'amplis sectors de la societat. Les iniciatives per desenvolupar llenguatges inclusius des de la perspectiva del gènere han trobat una resistència similar a la provocada per la legitimació de l'AAVE i, amb això, han revelat tensions socials més profundes. Llengües amb gènere gramatical com l'espanyol, el francès i el català han establert el masculí com a forma per defecte, de manera que la llengua s'utilitza per perpetuar la normalitat androcèntrica que tradicionalment ha prevalgut en aquestes comunitats. Quan els moviments progressistes defenen alternatives que reflecteixen la diversitat de gènere (com ara l'ús de pronoms de gènere neutre o la visibilització de les identitats de gènere no dominants a través del llenguatge), l'oposició sol expressar un pànic moral que es difon fàcilment, presentant les alternatives com a atacs al patrimoni cultural, la tradició i les normes socials, i escampant que aquest llenguatge modificat desestabilitza l'ordre moral (Erdocia 2022). Els mitjans de comunicació i el discurs polític amplifiquen aquestes angoixes, amb faccions conservadores que emmarquen el llenguatge inclusiu com una força radical i desestabilitzadora. S'afegeixen a la polèmica les institucions, com poden ser les acadèmies de la llengua, vistes com a defensores de la tradició o com a barreres al progrés, mentre que les xarxes socials intensifiquen la polarització creant un camp de batalla per a la política identitària i el conflicte ideològic (vg. Daussà & Pera Ros en aquest monogràfic).

Aquests exemples indiquen que la llengua no només funciona com a marcadora d'identitat, sinó també com a guardiana del poder. La llengua

funciona com un xibòlet, un mitjà per distingir entre les persones de comunitats específiques i les foranes (vg., p. ex., Chappell 2022). Per exemple, Monzó-Nebot (2021) il·lustra casos històrics en què la pronunciació o l'ús de paraules específiques poden determinar si es percep algú com a membre legítim d'un grup o no, amb conseqüències que, de vegades, han estat letals. El poder de les paraules també es pot fer servir com a eina del pànic moral o dany social. Hem viscut casos en què s'estigmatitzen paraules o patrons de parla concrets, sovint per justificar l'exclusió o la marginació: recordem, per exemple, l'ús inflamatori i xenòfob de Donald Trump de l'expressió «virus de la Xina» durant la pandèmia global de covid-19. Aprofitant les ideologies predominants, aquest ús reflectia jerarquies socials que posaven en el punt de mira identitats específiques i les degradaven i invalidaven associant-les a valors negatius. Encara que aquests menyspreus puguen semblar subtils, legitimen desavantatges (i avantatges), reforcen les fantasies ideològiques que justifiquen les jerarquies existents i causen danys morals i físics a llarg termini tant als grups estigmatitzats com a la societat en general, que s'allunya més i més de les condicions que poden assegurar-ne la prosperitat. Les pràctiques lingüístiques són eines clau per reforçar els estereotips i controlar les identitats marginades, i contribueixen a les complexes dinàmiques que s'estableixen entre poder, identitat i conducta.

Els conflictes etnolingüístics solen exposar de manera ben clara la convergència entre el pànic moral i les lesions morals. La repressió de les llengües de les comunitats minoritzades, com ara la prohibició del kurd a Turquia o de les llengües indígenes en els contextos colonials, sovint prové de la por que aquestes llengües suposen una amenaça per a la unitat nacional o l'autoritat estatal (Fishman 1991; Gal 1998). Les polítiques resultants, que pretenen assimilar o erradicar la diversitat lingüística, causen profundes lesions morals en les comunitats afectades. L'esborrat de la llengua no suposa només una pèrdua en termes de comunicació; trenca els vincles amb el patrimoni cultural, la identitat i l'autonomia dels grups (vg., p. ex., Sheneman & Robinson 2024). Les lesions morals constitueixen un sentiment profund de desarrelament i alienació que prové, en aquests casos, de l'obligació d'abandonar la llengua sota l'amenaça de marginació o càstig. Tant la llengua com l'accés

als serveis de traducció s'han reconegut com a determinants socials de la salut (Marmot & Friel 2008; Federici 2022) i aquestes lesions morals tenen conseqüències a llarg termini tant en la salut mental com en la física (Leclerc et al. 2000; Geronimus 2023).

En última instància, la llengua opera com a frontissa del pànic moral i les lesions morals en configurar les percepcions socials de la identitat i la diferència. La por a la divergència lingüística alimenta les ansietats socials i condueix a l'estigmatització i l'exclusió de qui s'allunya de les normes socials dominants. Per a qui rep el dany, les lesions morals són tant personals com col·lectives, ja que els individus i col·lectius afectats pateixen el dany psicològic de ser devaluats i les conseqüències materials de ser exclosos de la plena participació en la societat. Els efectes són de llarga durada i afecten les generacions futures que hereten les normes socials sense correcció (Butler 2009) i pateixen una ruptura potencial amb tradicions morals i culturals, la qual cosa desconnecta les generacions futures del seu passat (MacIntyre 1988; 2007). Al seu torn, les lesions morals s'infligeixen a les societats quan se n'exploten i se'n reforcen les fantasies ideològiques a favor dels interessos de qui ocupa els nivells més alts de l'escala social, amb efectes nocius per al potencial inclusiu de les societats i les seues perspectives col·lectives. Ja sia pel gènere, per la identitat etnolingüística o les dues, la llengua i el gènere esdevenen un camp de batalla on les ansietats socials i els danys personals s'entrecreuen, perpetuant sistemes de desigualtat i exclusió.

3. Els marcs jurídics com a codificació de les ansietats socials

Els sistemes jurídics no són només àrbitres neutrals de la justícia, sinó més prompte un mitjà a través del qual alguns grups socials afirmen el seu poder (Unger 1996; Ewick & Silbey 1998; Kennedy 1998; 2007). Aquests sistemes tenen un paper central tant en la perpetuació del pànic moral com en la inflicció de lesions morals. Mitjançant la legislació, les decisions judicials i l'aplicació de polítiques, el sistema jurídic formalitza i fa complir les inquietuds de la societat. Les angoixes que codifica comprenen les relacionades amb la llengua i les identitats de gènere. Al seu torn, la codificació de les normes

jurídiques sovint reforça les normes socials dominants i estigmatitza encara més els grups marginats, fins i tot criminalitzant la dissidència (Foucault 1975), en especial, la dissidència contra el sistema de privilegis (Wacquant 2009). Tot i que els sistemes jurídics poden promoure la justícia i la igualtat, són igualment capaços de refermar normes d'exclusió quan s'utilitzen per controlar, disciplinar i modelar el comportament de les classes subalternes amb l'explotació de les ansietats socials dominants, com ara la inseguretats (Foessel 2010) i la inestabilitat (Wacquant 2022).

Els marcs jurídics converteixen els pànics morals de la societat en regulacions tangibles que configuren la vida dels individus i les comunitats, institucionalitzant així les dinàmiques de poder integrades en les ideologies dominants. Les inquietuds culturals entorn de la llengua s'han convertit en molts països en mandats legals que marginen les identitats minoritzades a través de polítiques lingüístiques que eleven una llengua dominant alhora que suprimeixen les llengües minoritzades. Per exemple, a França, lleis lingüístiques com la Llei Toubon de 1994 (República Francesa 1994) exigeixen l'ús exclusiu del francès en els espais públics, la qual cosa reflecteix un pànic moral nacionalista al voltant de la preservació de la identitat francesa (Harrison & Joubert 2019). De la mateixa manera, a Turquia, la prohibició del kurd en els entorns oficials i l'educació fins a reformes recents va crear un entorn jurídic que estigmatitzava la identitat kurda, emmarcant-la com una amenaça per a la unitat nacional (Mowbray 2006). A l'Alguer, la prohibició del català durant el feixisme italià i les polítiques posteriors de marginació de la llengua pretenien suprimir identitats regionals que es consideraven incompatibles amb la visió centralitzada de l'Estat nació (Bosch i Rodoreda 2002; Farinelli 2009). La política de la Xina envers les llengües tibetanes i uigurs fa palés un enfocament similar, on el govern ha promogut el mandarí com a única llengua de l'ensenyament a les escoles i la vida pública (Bovingdon 2010). De la mateixa manera, a Malàisia, la prioritització del malai sobre altres llengües ha estat una eina de construcció nacional a costa dels drets culturals i lingüístics de les comunitats minoritàries (Gill 2014). A l'Amèrica Llatina, i malgrat el reconeixement constitucional de les llengües indígenes a molts països, l'espanyol ha dominat l'esfera pública històricament, en especial, en l'educació, limitant la transmissió de les llengües

indígenes a les generacions futures (Tasa Fuster 2023). En concret, a Mèxic, les polítiques lingüístiques s'han utilitzat durant molt de temps com a instruments d'assimilació i l'erosió de llengües com el nàhuatl i el maia ha minat l'autonomia cultural indígena (Hidalgo 2006; Kleinert & Stallaert 2024; vg. també Córdova-Hernández, López Curiel & Briseño Maas en aquest monogràfic). A Guatemala, la repressió de les llengües maies durant l'època de la guerra civil, combinada amb el privilegi de l'espanyol en els dominis oficials, va ser reflex d'esforços més amplis per suprimir les identitats indígenes i fomentar una identitat nacional homogènia (England 2003).

Les polítiques que debiliten determinades comunitats lingüístiques podem trobar-les també en territoris supranacionals. A la Unió Europea (UE), el règim lingüístic s'ha titlat de *multilingüisme integral* (Goffin 1994; Apostolou 2011) o de model de *democràcia etnolingüística* (Fishman 1993), però, de les més de 230 llengües orals que es parlen als territoris dels Estats membres (Anderson 2004), només 24 són oficials de la Unió, i no ho és cap de les més de 30 llengües de signes que es reconeixen en aquests Estats (Unió Europea. Comissió Europea 2022; de Wit 2024). A més, constantment es plantegen propostes que reduïrien els drets d'algunes comunitats, en concret, les més vulnerables (Gazzola 2016). En l'àmbit internacional, la majoria de les llengües orals i totes les llengües de signes s'enfronten al mateix estatus a les Nacions Unides. Tanmateix, utilitzar la llengua pròpia en les negociacions diplomàtiques és un avantatge reconegut com a significatiu, de manera que els descuits reflecteixen la desigualtat en la distribució de recursos entre comunitats lingüístiques. Ho podem veure amb l'alemany a les Nacions Unides, on aquesta llengua no és oficial, però els països de parla alemanya financen el seu propi servei de traducció amb seu a l'oficina de Nova York des del 1975 (vg. Nacions Unides s.d.). A la fi, les lleis i les polítiques que defensen l'exclusivitat lingüística o que no protegeixen contra la discriminació lingüística distribueixen recursos de maneres que reforcen les normes socials que marginen els grups no dominants, intensifiquen el dany moral en negar a les persones el dret a expressar i experimentar plenament la seua identitat i en minen el patrimoni cultural i l'autonomia. En devaluar les identitats no dominants en els imaginaris jurídics i socials i en perpetuar l'exclusió social, aquests mecanismes jurídics poden causar lesions morals duradores.

Per bé que els sistemes jurídics nacionals mostren una tendència a consolidar aquestes inquietuds socials, el sistema internacional, sovint conegut com a *sistema de les Nacions Unides*, ofereix un enfocament diferent en intentar establir normes i estàndards més inclusius per als països membres. Aquest sistema ha jugat un paper decisiu a l'hora d'oferir un fòrum perquè les nacions puguin superar conjuntament les seues ansietats socials i plantar les llavors de societats pròsperes arreu del planeta (Annan 2005). El sistema internacional és un marc global d'institucions, acords i normes que regeixen les relacions internacionals, promouen la pau i treballen en reptes globals. Les Nacions Unides són el nucli d'aquest sistema, una organització intergovernamental creada el 1945 per mantenir la pau i la seguretat internacionals, desenvolupar relacions amistoses entre les nacions i fomentar la cooperació internacional per resoldre problemes d'abast mundial (Nacions Unides 1945). Malgrat els límits que imposa la necessitat de consens i les diferències de poder entre Estats, els tractats i convencions de les Nacions Unides, com també el dret internacional consuetudinari (no codificat), han consagrat ideals en normes jurídiques per protegir els grups marginats, fomentar la igualtat de gènere i garantir la no discriminació. Per exemple, la Declaració Universal dels Drets Humans (AGNU 1948) ha estat fonamental en la configuració de les constitucions i els marcs jurídics nacionals en incorporar principis de dignitat humana i igualtat de drets. La Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra les Dones (AGNU 1979) ha empès els països a adoptar lleis que protegeixen els drets de les dones, mentre que la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de la Discriminació Racial (AGNU 1965) ha servit de model per a la legislació en la matèria i la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (AGNU 2007a) ha donat lloc a la incorporació generalitzada de polítiques inclusives per a les llengües de signes en els ordenaments nacionals. Aquests exemples il·lustren els valors del dret internacional, que ha esdevingut una força transformadora en instar les nacions a adoptar mesures jurídiques més inclusives i alinear-se amb els estàndards globals que promouen la justícia i la igualtat.

Tanmateix, els marcs jurídics per si mateixos no poden fer avançar les societats. En reconeixement d'aquestes limitacions, el sistema internacional ha desenvolupat un marc complex de negociacions multilaterals, així com pro-

cessos de formació, inspecció i revisió per avaluar el progrés dels països i fomentar-ne una millora contínua. Aquest sistema ha influït, en graus diferents en diferents països, en el desenvolupament de la governança, les polítiques i les condicions socials en els àmbits nacionals (Risse-Kappen 1995). Per exemple, després de la fi de l'apartheid, Sud-àfrica va treballar per remodelar-se i alinear-se amb les normes internacionals de drets humans. Les Nacions Unides van exercir una influència clau en les polítiques del país «donant categoria moral a les veus d'arreu del món que demanen igualtat racial, progrés econòmic i justícia social per a tota la població sud-africana» (Nacions Unides 2004) a través del seu procés d'examen periòdic universal (EPU), un mecanisme del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides. Mitjançant les recomanacions de l'EPU i altres instruments de drets humans de les Nacions Unides, Sud-àfrica va adoptar polítiques per garantir la igualtat de drets per a tota la ciutadania i combatre la discriminació. Entre d'altres, va promulgar la Llei de promoció de la igualtat i prevenció de la discriminació injusta (República de Sud-àfrica 2000), que fa referència explícita a les normes internacionals de drets humans i estableix el marc jurídic bàsic per combatre la discriminació en general i, específicament, el racisme, el sexisme i el capacitisme. N'és un altre exemple Bolívia, un país amb una alta proporció de població indígena, gran part de la qual parla llengües indígenes. Durant anys, aquestes llengües van ser marginades a favor del castellà. Tanmateix, Bolívia s'ha convertit en líder de drets lingüístics indígenes sota el govern d'Evo Morales, el primer president indígena del país. Les polítiques de Bolívia han estat influïdes per la Declaració de les Nacions Unides sobre els Drets dels Pobles Indígenes (UNDRIP, vg. AGNU 2007b), que ha ajudat a configurar el marc jurídic i polític per a la protecció de les seues llengües (Hermosa Mantilla 2014). El 2009, el país va aprovar una nova Constitució que declarava Bolívia Estat Plurinacional i atorgava l'oficialitat a les 36 llengües indígenes juntament amb l'espanyol (Bolívia 2009), un èxit que Xile va estar a prop d'emular alguns anys més tard (Espinoza Alvarado 2023). Aquesta mesura s'alinea amb l'èmfasi que la UNDRIP fa en el dret a la llengua i l'autodeterminació dels pobles indígenes. L'Any Internacional de les Llengües Indígenes de Nacions Unides (2019), liderat per la UNESCO (2018), va encoratjar encara més els esforços de Bolívia per promoure les llengües indígenes a

través de l'educació i els serveis públics. El país també va ratificar el Conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball (OIT) sobre els pobles indígenes i tribals (1989), que imposa la protecció de les llengües i les cultures indígenes *de jure* i *de facto*.

Tanmateix, els sistemes jurídics nacionals han utilitzat en altres casos les lleis nacionals i els marcs constitucionals per resistir les normes de drets humans, la protecció del medi ambient i la inclusió que promou el dret internacional, especialment, quan aquests canvis es perceben com un desafiament a les normes culturals, la sobirania o els interessos polítics (Koskeniemi 2011). Per exemple, alguns països rebutgen els tractats internacionals sobre drets humans, com la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra les Dones, invocant raons culturals o religioses que prioritzen els rols tradicionals de gènere (Otto 2009; Schulz et al. 2022). De la mateixa manera, en àmbits com el canvi climàtic, alguns Estats s'han resistit als acords internacionals corresponents, com l'Acord de París, argumentant que aquests compromisos podrien amenaçar els interessos econòmics nacionals o el creixement industrial (Eckersley 2012; Dimitrov 2016). Aquesta tensió entre la sobirania nacional i les obligacions internacionals posa de manifest que els sistemes jurídics nacionals poden actuar com a armes per resistir el progrés, utilitzant disposicions constitucionals o sentències judicials per protegir els interessos de les seues elits nacionals i limitar la influència de les normes internacionals en el camí cap a societats més igualitàries (Fraser 2010). En aquests casos, els marcs jurídics nacionals sovint es posicionen com a guardians dels valors propis, mentre que el dret internacional es presenta com una força externa que desafia l'autonomia local (Wet 2005; Hopgood 2013).

Aquesta resistència a les normes internacionals subratlla una tendència més àmplia en la qual els sistemes jurídics solen funcionar com a mecanismes per mantenir les estructures de poder existents i l'*statu quo*, en lloc de promoure el canvi. Amb les lleis, els governs codifiquen valors, jerarquies i drets que reflecteixen l'equilibri de poder predominant, cosa que dificulta que els grups marginats o menys poderosos puguin desafiar l'opressió que pateixen (Foesel 2010; 2018; Wacquant 2010; 2011). Tanmateix, els sistemes jurídics no són estàtics; canvien quan les reformes esdevenen necessàries davant les pressions

socials, com ara els disturbis socials, els canvis econòmics o l'evolució moral (Hobsbawm 1990; Godenzzi & Sichra 2015; Tasa Fuster 2024). Quan l'ordenament jurídic existent no s'alinea amb les necessitats o demandes socials en evolució, com ocorre en períodes de moviments pels drets civils, de lluites per la igualtat de gènere o de reformes laborals, el dret s'hi adapta per mitigar la inestabilitat potencial i garantir una cohesió social sostinguda. D'aquesta manera, els canvis jurídics no es produeixen necessàriament per promoure la justícia o la igualtat, sinó per recalibrar el sistema i mantenir la pau, l'ordre i el control en una societat canviant.

Fins i tot quan els marcs jurídics fan espai per a una major inclusió, les identitats de gènere i etnolingüístiques sovint s'enfronten a lesions morals agreujades quan les institucions tarden a adaptar-se als canvis socials o quan s'hi resisteixen activament. En els casos en què els moviments socials impulsen una major inclusió (com les crides per un llenguatge de gènere neutre, vg. Daussà & Pera Ros en aquest monogràfic, o el reconeixement de les llengües minoritzades a les institucions públiques, vg. Kleinert & Stallaert 2024), la resistència institucional contra aquests canvis pot perpetuar el dany (vg. Córdova-Hernández, López Curiel & Briseño Maas en aquest monogràfic). Quan l'estat de dret s'empra per oposar-se als valors que poden fer que les societats siguin més inclusives, i que s'han acordat internacionalment, en diem *lawfare*, l'ús il·legítim de l'aparell estatal per a la repressió.

Els sistemes jurídics són fonamentals per transformar el pànic moral sobre el llenguatge i el gènere en estructures concretes de poder que regulen el comportament social i les oportunitats que s'ofereixen a les persones amb identitats diferents. Les lleis que imposen la conformitat amb l'*statu quo* o que no protegeixen la diversitat sovint perpetuen el dany causat pels casos de pànic moral. Aquests marcs jurídics provoquen dany moral quan devaluen i marginen les identitats no dominants. Quan es codifiquen en lleis i polítiques les ansietats socials relatives a la llengua i el gènere, l'estat de dret es converteix en un vehicle per mantenir dinàmiques de poder excloents, amb efectes duradors en les persones i les comunitats que lluiten pel reconeixement i la igualtat. Així, com s'ha exposat més amunt, la llei és una arma de doble tall, capaç de mantenir el pànic moral, però també d'aplacar-lo.

4. Dimensions del *lawfare*

El 1931, la Constitució de la Segona República espanyola va introduir una sèrie de drets, llibertats i reformes de caire social sense precedents. Després de les eleccions de 1931, el Govern de la República va intentar construir una societat més inclusiva i igualitària mitjançant l'establiment d'un marc jurídic que ampliava significativament els drets democràtics dels grups tradicionalment marginats, en particular, les dones i les comunitats etnolingüístiques (Herrera 2003; Ramírez Jiménez 2005; Aguado 2008; Pérez Trujillano 2018). La Constitució va estendre el sufragi universal a les dones, va instaurar el dret al divorci, va promoure la redistribució de terres i va concedir l'autonomia regional, alhora que reconeixia oficialment llengües minoritzades com el català i el basc. Aquestes mesures van representar un canvi decisiu que s'allunyava del patró històric espanyol de concentració del poder en les elits geopolítiques i religioses mitjançant l'absolutisme, la dictadura i el domini religiós. Tanmateix, els marcs jurídics són només un dels ingredients necessaris. Com afirmen Acemoglu i Robinson (2012), la prosperitat o la pobresa de les nacions està condicionada en gran mesura pel caràcter inclusiu o excloent de les seues institucions, més que no per la geografia, la cultura o les polítiques per si soles. Amb unes institucions poc preparades per als canvis introduïts en la legislació, els esforços de la Segona República espanyola prompte descarrilarien, ja que el poder judicial va soscavar sistemàticament l'autoritat de la Constitució, utilitzant les sentències per fer avançar un programa conservador i preservar el poder en mans de les elits (Pérez Trujillano 2024).

L'ús del dret com a arma en aquest cas es basava en la manipulació tàctica dels marcs i institucions de l'Estat per aconseguir objectius polítics i, a la fi, militars. Aquesta forma de *lawfare* no va ser una exclusiva de l'Estat espanyol, sinó que s'ha practicat globalment al llarg de la història, fins i tot en els tribunals nacionals per resistir l'aplicació del dret internacional (Alter 2014). En contrast amb el *lawfare de jure* abordat en el tercer apartat, aquesta forma *derivada* o *suau* del *lawfare* (Gloppen 2018) explota els tribunals i els mecanismes jurídics per aplicar selectivament la justícia i deslegitimar rivals polítics o obstruir reformes (Zaffaroni, Caamaño & Vegh Weis 2021). Aquests usos

repressius de l'aparell estatal s'han exercit per mantenir el poder o suprimir l'oposició en diversos contextos. Per exemple, a l'Àfrica postcolonial, els règims autoritaris utilitzaven sovint el poder judicial per silenciar la dissidència (Campbell 2003; Hyden 2005; Slocum-Bradley 2008; VonDoepp 2009). De la mateixa manera, durant el moviment dels drets civils als EUA, es van utilitzar recursos jurídics per resistir els esforços de dessegregació (Patterson 2001; Klarman 2004). A l'Amèrica Llatina, especialment en les dictadures militars, es van manipular procediments jurídics per justificar violacions de drets humans (Wright 2023). Aquestes tàctiques exemplifiquen altres formes en què l'estat de dret es pot utilitzar com a arma per preservar l'*statu quo* i evitar el progrés de la inclusió.

Recentment, el *lawfare* s'ha utilitzat i s'ha entès cada vegada més com una eina de pressió que utilitza els mitjans de comunicació de masses amb l'objectiu de donar forma a l'opinió pública i obtenir suport per a idees regressives aprofitant les batalles jurídiques i la seua representació als mitjans (Zaffaroni, Caamaño & Vegh Weis 2023; vg. també Hardgrove en aquest monogràfic). Mitjançant l'orquestració de casos judicials de gran repercussió mediàtica i la filtració estratègica d'informació, els grups conservadors han intentat influir en el discurs públic i en el sentiment popular per orientar-lo a favor de les seues postures (del Clot 2023; Matthews 2023). Aquest mètode aprofita la capacitat dels mitjans d'amplificar les batalles jurídiques i presentar-les com a qüestions morals i socials que requereixen una atenció urgent. En aquest sentit, el *lawfare* és una estratègia que substitueix la violència física en maniobres jurídiques i processals destinades a provocar la mort política i la incapacitació judicial de l'oposició (Zaffaroni, Caamaño & Vegh Weis 2021), alhora que inculca la por a la dissidència (Foessel 2010). Així, el *lawfare* esdevé una eina no tan sols per cercar victòries judicials, sinó també per mobilitzar el suport públic i legitimar polítiques reaccionàries, de manera que reforça el poder de les elits conservadores per reintroduir o enrobustir programes polítics i socials que consoliden les desigualtats, normalment, traient-ne profit.

En els debats acadèmics, el concepte de *lawfare* ha guanyat recentment una força notable (Contreras 2023). Tot i que l'ús del dret com a arma de guerra «es remunta a Hugo Grotius», una de les figures fundadores del dret

internacional (Kittrie 2016, 4), el terme va aparéixer en la seua «encarnació moderna l'any 2001» (Dunlap 2005, 823). *Lawfare* es va encunyar originalment en relació amb l'àmbit militar, per descriure «[u]n mètode de guerra on el dret s'utilitza com a mitjà per aconseguir un objectiu militar» (Dunlap 2001). Des d'aleshores, se n'ha ampliat la definició, i ara descriu una mena de guerra social, política, mediàtica i psicològica, sovint destinada a conquerir, recuperar el terreny perdut o guanyar «els cors i les ments» de les persones (Tirado Sánchez 2021, introducció), aprofitant les fantasies ideològiques i les angoixes morals en un esforç per fer prosperar programes ideològics específics. Es tracta, en essència, d'una eina per a una guerra ideològica a llarg termini, on l'estat de dret esdevé una arma per desafiar o reforçar el poder hegemònic (Matthews 2023, 25).

El 2018, Siri Gloppen va establir una classificació triple de *lawfare* en un intent de sistematitzar enfocaments variats i amb distints nivells. Hi va distingir entre el *lawfare* legislatiu, el centrat en els tribunals i el social. El *lawfare* legislatiu inclou la promulgació de legislació específica, els processos constituents, l'aprovació de decrets i tractats que beneficien els sectors dominants (empreses o agents estatals), l'ús d'arguments sobre drets en els processos legislatius i polítics, l'impuls de legislació de nivell inferior a l'estatal per partits de l'oposició en temes vinculats a processos legislatius i polítics, i la defensa pública i l'ús de les influències per actuar sobre partits polítics o òrgans governamentals, o contribuir al desenvolupament de lleis i polítiques. El *lawfare* centrat en els tribunals pot adoptar diverses formes, com ara l'acusació selectiva, els recursos per anul·lar decisions i l'activisme judicial. Pot manifestar-se com a exàmens de constitucionalitat i litigis per recórrer nomenaments o fer avançar objectius polítics. Els litigis estratègics, en què sovint es recorre a tribunals internacionals, es poden aprofitar per impulsar canvis de política o resistir determinades lleis. Finalment, el *lawfare* social pot adoptar la forma de campanyes electorals centrades en drets, campanyes mediàtiques i la creació de narratives jurídiques per modelar l'opinió pública. També pot recórrer als mitjans de comunicació i les campanyes electorals centrades en els drets per reorientar el discurs públic i exercir la defensa dels drets, o a les manifestacions, l'art, la formació de sensibilitats i la desobediència

civil com a part de moviments socials més amplis. La figura 1 resumeix la classificació triple de *lawfare* de Gloppen.

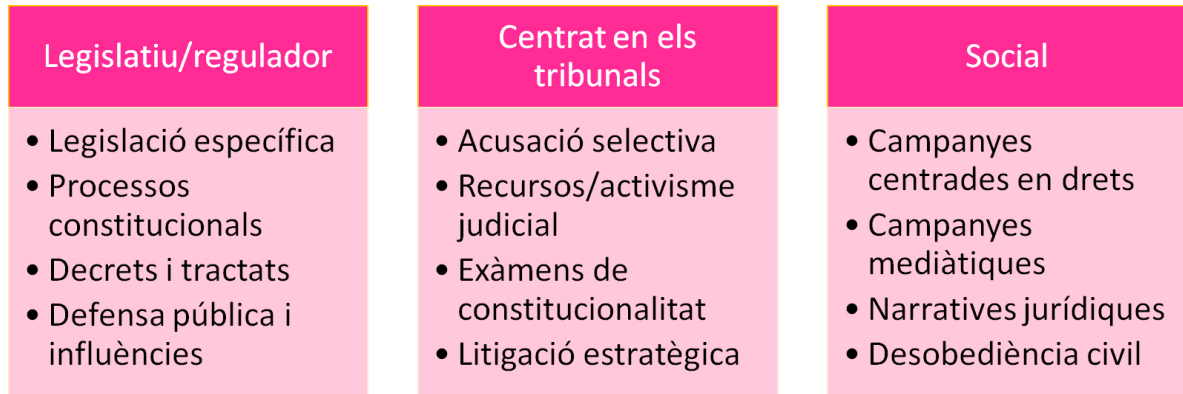

Figura 1. Modalitats del *lawfare* (adaptat de Gloppen 2018, 8)

Les diferents actuacions que es poden dur a terme en cadascun d'aquests nivells són a l'abast de diferents agents, ja sia Estats, agents polítics o organitzacions de base i particulars (exemples del que Gloppen denomina «des de baix»). Aquestes actuacions poden aprofitar-les grups poderosos (per preservar els seus privilegis) i també grups marginats (per promoure els drets humans i la justícia social; vg. Matthews 2023). Per exemple, l'aprovació de legislació, la intervenció dels tribunals, les decisions judicials i la promulgació de polítiques representen eines a les quals tots els grups poden tenir un cert grau d'accés. Tanmateix, des de la perspectiva d'aquest monogràfic, aquests usos només constitueixen *lawfare* quan s'utilitzen com a arma per causar danys, ja sia mitjançant la supressió de drets, la manipulació dels sistemes jurídics per socavar l'oposició democràtica o l'explotació deliberada de les llacunes del dret per eludir responsabilitats. El *lawfare* implica un ús estratègic il·lícit dels marcs jurídics com a mitjà per assolir objectius que tradicionalment requeririen la força, de manera que el dret esdevé un camp de batalla on es disputa el poder. En aquests casos, la intenció no és merament que es faça justícia o protegir drets, sinó més prompte causar danys, infligir patiment, desavantatges o privacions, crear o assegurar un desequilibri de poder i mantenir les

desigualtats. Per contra, quan es pretén reduir els privilegis dels quals gaudeixen uns grups a costa d'altres, el propòsit no és fer mal, sinó anivellar el terreny de joc i, en aquest monogràfic, no en parlem en termes de *lawfare*.

5. El *lawfare* contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere

Aquest monogràfic qüestiona l'ús il·legítim generalitzat de l'estat de dret per raons estratègiques i discriminatòries, inclòs el sexisme patrocinat per l'Estat i la violència contra les comunitats de gènere i lingüístiques minoritzades. Quan el *lawfare* ataca grups etnolingüístics i de gènere, quan els Estats i altres entitats codifiquen o perpetuen la misogínia, el racisme, el classisme, el capacitisme i el monolingüisme (consolidant així la vulnerabilitat i la discriminació per mantenir l'*statu quo* patriarcal cisheteronormatiu; Richter-Montpetit 2014; Contreras 2023), s'infligeixen lesions morals a aquests grups i a la societat en conjunt, fent-la menys inclusiva i arrabassant-ne el potencial de prosperitat. Utilitzar l'estat de dret com a arma i implementar pràctiques discriminatòries crea més desavantatges per a qui ocupa els esglaons inferiors de l'escala social, en especial, les dones i les persones LGBTQ+. La discriminació pot provenir de lleis que limiten explícitament l'accés, els drets i les oportunitats d'aquestes mateixes comunitats (Zúñiga-Fajuri 2014; Thomson 2016), però també de campanyes judicials i públiques que s'alimenten de la seua vulnerabilitat.

Els articles d'aquest número proposen una mirada crítica a espais de contesa, àmbits de confluència entre els mons socials, els ideals democràtics i el dret, per aclarir com es pot produir el retrocés democràtic en una varietat d'àmbits. En el primer article, per exemple, Deborah Giustini analitza l'impacte sobre les dones del nou procés d'asil simplificat del Ministeri de l'Interior britànic. Malgrat l'atenció a les qüestions de gènere en les directrius oficials, el sistema es mostra hostil i insuficient per abordar els obstacles particulars que troben les dones sol·licitants d'asil. El treball conceptual de Giustini adopta un marc teòric posthumanista basat en teories de la pràctica, que examina de manera crítica la relació complexa entre gènere, polítiques lingüístiques estatals que

perpetuen el poder i la burocratització tecnològica de l'accés lingüístic. El seu article argumenta que la política del Ministeri de l'Interior del Regne Unit no tan sols reforça la posició marginada i vulnerable de les dones, sinó que redueix, a més a més, els recursos de què disposen en el procés d'asil en retirar el suport a la interpretació, la defensa lingüística i la mediació cultural. Com revela l'autora, «la implementació de la nova pràctica de sol·licitud d'asil transfereix la càrrega lingüística del sector de la justícia a les dones, tot alimentant un clima d'exclusió sociomaterial que restringeix significativament el dret de les dones sol·licitants d'asil a ser escoltades adequadament» (Giustini 2024, 125 i s.). Giustini argumenta que l'exclusió digital i una baixa competència en la llengua dominant del país d'acollida perjudica de manera desproporcionada les dones migrants; l'article examina detingudament com les pràctiques (en aquest cas, socials, institucionals, jurídiques i tecnològiques) poden generar desigualtats de gènere lesives, posant tota la càrrega de l'accés lingüístic sobre les espatlles de les sol·licitants d'asil. Se'n descuiden les necessitats i particularitats, però «la negligència implica responsabilitat» i el silenci forçat que en resulta constitueix «un acte de violència institucional (i institucionalitzada)» (Wallace & Monzó-Nebot 2019, 8). L'obra de Giustini és un testimoni de la «rellevància de la traducció i la interpretació en els serveis públics jurídics de les societats democràtiques modernes» (ibid.).

El segon article és un altre examen crític de la violència lingüística, aquesta vegada, contra les dones empresonades, que també dona suport al caràcter indispensable de la traducció i la interpretació en les societats democràtiques. Mitjançant una enquesta singular de persones empresonades a Mèxic (ENPOL, o Encuesta Nacional de Población Privada de la Libertad) realitzada el 2021, Milena Ang i Miguel Vázquez tracten la difícil situació de les recluses que parlen llengües indígenes i demostren que la manca de serveis de traducció i interpretació allarga el temps de presó de les dones, en fomenta l'aïllament i, el més flagrant, contribueix directament a augmentar el comportament depredador de les autoritats en forma de suborn, tortura i violència sexual. L'anàlisi realitzada per l'autora i l'autor revela que els casos denunciats d'aquests tipus de violència són considerablement més elevats entre dones que parlen llengües indígenes que en qualsevol altre grup analitzat en el conjunt de dades de

l'Estat. L'article forja un vincle clar entre, d'una banda, la manca d'accés a la traducció i la interpretació i, de l'altra, la violència sexual i la temptativa de violació, la qual cosa permet afirmar que la violència lingüística patrocinada per l'Estat obri la porta a la violència física i sexual. Així, el monolingüisme del sistema jurídic estatal i les pràctiques monolingües de les institucions s'uneixen per transformar la llengua en «una eina que permet a les institucions més coercitives de l'Estat, el sistema carcerari, confinar físicament algú sense cap defensa possible» (Ang & Vázquez 2024, 169). Per a aquestes dones, una baixa competència en espanyol crea vulnerabilitats en tot el seu recorregut pel sistema penal, i la desatenció i els abusos perpetrats per les autoritats tenen un paper clau perquè les seues lesions morals i físiques siguin duradores i profundes. Aquest article revela que la violència lingüística no és només una violació de les garanties processals, sinó també una eina que facilita les condicions perquè s'exercisca la violència física i sexual patrocinada per l'Estat contra les dones indígenes. És important destacar que aquest treball demostra que la violència lingüística obri la porta a altres formes de maltractaments i proporciona proves que les dones indígenes que no reben serveis de traducció tenen més probabilitats de patir abusos greus, la qual cosa posa de manifest una zona crítica i poc explorada d'intersecció entre els drets lingüístics i els drets humans en contextos carceraris.

Mentre que els dos primers articles d'aquest monogràfic se centren principalment en dones d'identitats caracteritzades per interseccions, Eva J. Daussà i Renée Pera Ros estenen la seua anàlisi a les persones no binàries, centrant-se en les ideologies lingüístiques i com operen en els debats socials. Estudien el *lawfare* funcional que es desenvolupa en entorns no jurídics, en comunió amb els dictats de les autoritats lingüístiques: en aquest cas, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). L'article subratlla que el llenguatge de gènere neutre serveix com a camp per al *lawfare* lingüístic i revela que les polítiques lingüístiques oficials s'utilitzen com a arma per mantenir els desequilibris de poder regnants en la societat. En examinar la norma lingüística en el marc del *lawfare*, Daussà i Pera Ros ofereixen un examen lúcid del debat sobre el llenguatge inclusiu en el context del català, centrant-se en les ideologies que sostenen la defensa de formes lingüístiques específiques i dirigint una mirada crítica a les autoritats

que promulguen les normes lingüístiques i a les seues pròpies ideologies subjacents. Aquestes autoritats estan fent un ús il·lícit dels seus poders normatius per utilitzar-los com a arma contra grups específics de parlants que experimenten un rebuig actiu a les seues identitats i trajectòries vitals. Les declaracions recents de l'IEC en relació amb el llenguatge masculí com a llenguatge per defecte van desencadenar una infinitat de respostes a l'univers de Twitter (ara X). Com a contrapunt, una guia del 2023 sobre el llenguatge de gènere neutre en català va estimular de la mateixa manera una proliferació d'opinions públiques a les xarxes socials, donant forma a les converses que constitueixen la base de les dades que s'analitzen en aquesta aportació. L'article de Daussà i Pera Ros dilucida com els individus transformen les postures institucionals en armes per promoure les seues pròpies ideologies i mostra com les formes lingüístiques (i les ideologies corresponents) tenen un significat social i desencadenen la discriminació contra grups socials concrets. Al mateix temps, col·loquen les institucions lingüístiques en el punt de mira, i demostren que, en adherir-se a una visió programàtica que descarta la legitimitat del llenguatge de gènere neutre, els discursos oficials aconseguen perpetuar no només el desempoderament lingüístic, sinó també la marginació social, reforçant «les jerarquies sociopsicològiques dins d'una comunitat i, així, legitimar, directament o indirecta, la violència (verbal), la invisibilització i l'exclusió de les persones que tenen una identificació de gènere diferent de la masculina» (Daussà & Pera Ros 2024, 212).

En el quart article del monogràfic, la historiadora Anne Hardgrove també considera casos de *lawfare* contra comunitats que queden fora del binarisme tradicional de gènere. Hardgrove ens porta al subcontinent indi i hi estudia la marginació històrica i etnolingüística de la població *hijra*, una comunitat de tercer gènere del sud d'Àsia. Utilitzant un marc teòric postcolonial, l'estudi integra l'anàlisi de gènere i classe per explorar progressos jurídics clau, basant-se en exemples de la legislació colonial i contemporània de l'Índia i el Pakistan. L'enfocament transdisciplinari de Hardgrove combina l'anàlisi lingüística i narrativa amb l'observació participant etnogràfica, catalogant esdeveniments crítics en el moviment transgènere modern en temps posteriors a la independència, a més de delimitar els llegats del dret colonial britànic contra

la població hijra. Basant-se en l'anàlisi de legislació, campanyes activistes i observació participant, Hardgrove afirma que certes comunitats transgènere aprofiten l'estatus social (sovint negatiu) de les hijres per influir en els marcs jurídics discriminatoris, i fan avançar així la seua pròpia acceptació, assimilació i normalització. Aquest estudi de cas subratlla la complexitat de les aliances dins dels grups de gènere *queer* en les societats postcoloniales del sud d'Àsia. Els resultats de l'article qüestionen la suposició que aquests grups són aliats naturals i aporten una visió crítica sobre certs moviments moderns de drets transgènere.

L'article final del monogràfic sobre els usos il·lícits de l'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere ens trasllada als entorns judicials de Mèxic, on les autores Córdova-Hernández, López Curiel i Briseño Maas analitzen l'experiència de les dones indígenes traductores i intèrprets en l'Administració de justícia mexicana des d'una perspectiva interseccional que té en compte els aspectes de gènere en la traducció. Les autores utilitzen el model de 2016 de Hill Collins i Bilge per estudiar els quatre dominis del poder: l'interpersonal, el disciplinari, el cultural i l'estructural. L'anàlisi interseccional de la política de disponibilitat lingüística en el sistema mexicà revela condicions d'opressió, exclusió i violència institucional cap a les persones parlants de llengües indígenes, especialment, les dones indígenes. Per complementar l'anàlisi de les polítiques, l'article adopta una perspectiva qualitativa amb un enfocament narratiu per explorar les experiències identitàries, culturals i professionals de les dones indígenes que actuen com a mediadores lingüístiques als tribunals, que «són, sobretot, dones immerses en una lluita constant per la materialització dels seus drets humans, col·lectius i lingüístics» (Córdova-Hernández, López Curiel & Briseño Maas, 285). Els resultats revelen els reptes que acaren aquestes dones: «Tot i que moltes d'elles han superat les barreres familiars i comunitàries per convertir-se en professionals, la seua condició de dones indígenes encara les col·loca en una situació de discriminació i exclusió» (ibid.). Alhora, les dades permeten explorar les estratègies que utilitzen les dones indígenes traductores i intèrprets en l'Administració de justícia de Mèxic. L'article indaga en les seues lluites professionals i personals contra la discriminació de gènere, etnolingüística i de classe social, i destaca com aquestes dones reverteixen i resisteixen la discriminació en la

seua vida quotidiana i en la seua pràctica professional, alhora que ressalta els fracassos de les promeses incomplides d'accés lingüístic per a determinades poblacions. En aquest context, les autores subratllen la resiliència i la determinació de les dones indígenes en el seu afany per promoure els drets professionals i humans, la qual cosa pot inspirar més investigacions i el reconeixement del paper fonamental d'aquestes dones en la justícia i l'equitat socials.

6. Un projecte de vigilància: destapar el *lawfare* per trasbalsar l'opressió

L'examen dels usos il·límits de l'aparell estatal d'aquest article introductori ha posat de relleu que el dret es pot utilitzar de maneres polifacètiques com a arma contra les comunitats marginades, especialment, les definides per identitats de gènere i etnolingüístiques. El *lawfare*, tal com s'exposa al llarg del monogràfic, no només exerceix opressió, sinó que funciona com una estratègia deliberada per mantenir les estructures de poder existents i reforçar les jerarquies socials. En potenciar les pors de la societat, incloses les ansietats sobre la seguretat i l'estabilitat (Wacquant 2009; Foessel 2010), els marcs jurídics es manipulen per suprimir la dissidència, especialment, la de les comunitats marginades, reforçant d'aquesta manera les jerarquies existents i fent retrocedir les llibertats democràtiques. L'estudi del *lawfare* revela que els sistemes jurídics, imaginats com a mitjans per oferir justícia i igualtat, poden servir com a mecanismes d'exclusió i dany. En aquest sentit, els usos il·límits de l'aparell estatal subratllen la natura dual de l'estat de dret com a mecanisme de justícia social i com a eina per mantenir les estructures de poder i la marginació existents.

Tal com es defineix en aquesta introducció i s'utilitza al llarg del monogràfic, el *lawfare* fa referència a la manipulació estratègica dels sistemes i les normes jurídiques per mantenir i reforçar les estructures opressores de maneres que causen danys. El *lawfare* sol estar al servei de programes conservadors, sol beneficiar agents estatals i no estatals que ocupen les posicions amb més poder i s'utilitza per socavar els drets humans i els processos democràtics. Els processos del *lawfare* abasten la codificació en lleis d'ideologies contràries a la

inclusió i els valors democràtics, com també la judicialització de la política, en la qual els tribunals i els mecanismes jurídics esdevenen l'escenari principal d'un conflicte polític i social i de la resistència al progrés democràtic. A més, el *lawfare* fa servir el sistema jurídic per influir en l'opinió pública a favor de programes conservadors, per legitimar i donar suport a legislació i actuacions judicials en pro de valors regressius i, en definitiva, a l'opressió política i econòmica. Amb aquests mitjans, el *lawfare* influeix en les polítiques públiques, modela els comportaments socials i influeix en els resultats polítics.

En línia amb aquesta conceptualització, aquest monogràfic examina des del *lawfare* les experiències de les comunitats etnolingüístiques i de gènere i s'hi analitzen espais de conflictes sociopolítics on es discrimina i s'exclou determinades comunitats. En aquesta anàlisi, se subratllen les implicacions morals dels debats jurídics sobre llengua i gènere. Les contribucions d'aquest número destaquen com fins i tot intents aparentment democràtics poden agreujar les vulnerabilitats i les injustícies a què s'enfronten grups socials específics la identitat dels quals depèn (també) del seu gènere i grup etnolingüístic. A més, remarquen que l'ús específic del *lawfare* contra les dones, les persones LGBTQ+ i les persones parlants de llengües minoritzades demostra esforços concertats per socavar-ne els drets, limitar-ne les oportunitats i suprimir-ne les identitats explotant el pànic moral de la societat, la qual cosa provoca lesions morals als grups afectats i a les societats en general.

Els articles d'aquest monogràfic subratllen la necessitat d'un compromís crític amb la funció dels sistemes jurídics en la perpetuació de la desigualtat. Ho fan centrant-se en el nexa específic de l'ús il·legítim de l'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i de gènere a través de fronteres, sistemes i llengües. Els articles qüestionen la percepció del dret com a àrbitre imparcial i en revelen el potencial com a arma en batalles ideològiques. Les idees que s'hi ofereixen demanen una reavaluació dels marcs jurídics per garantir que aquests serveixen a la causa de la justícia i l'equitat, en lloc de ser cooptats per consolidar la discriminació i la marginació. L'exploració del *lawfare* que presenta aquest monogràfic palesa la necessitat urgent de fiscalització del poder i defensa dels drets de les comunitats marginades. En exposar les maneres en què l'estat de dret es pot utilitzar per perjudicar la població més que no per

ajudar-la, aquest monogràfic pretén contribuir als esforços continus perquè les societats esdevinguin més justes i inclusives, i on els sistemes jurídics siguin autèntics instruments de justícia i igualtat.

Esperem que aquest monogràfic estimule un diàleg de gran abast al voltant dels usos de la legislació, les polítiques (lingüístiques) i les pràctiques com a armes en sistemes en què les comunitats de gènere i etnolingüístiques continuen treballant contra el *lawfare*. Els debats en diferents àmbits i amb diferents parts interessades, com els que conté aquest monogràfic, ajuden a obrir el diàleg, inspirar anàlisis crítiques i garantir la protecció de les poblacions vulnerables. Els reptes i les tàctiques perjudicials revelades en les contribucions, col·lectivament, demanen una investigació més transdisciplinària per tal d'assegurar els drets lingüístics de les comunitats etnolingüístiques i de gènere que altrament es podrien perdre en el sistema de justícia penal, les que perden els drets a serveis, l'educació i l'assistència sanitària, o les persones que, per no tenir situacions regularitzades, tenen posicions eminentment vulnerables (vg. també els articles recollits en Ruiz Rosendo & Martin 2024). L'únic mecanisme de supervivència d'algunes d'aquestes identitats pot ser que prestem la màxima atenció a tots els mecanismes de control social i trobem possibilitats d'actuació dins de les limitacions imposades (Scott 1985; Butler 1993), en especial, les lesions morals infligides pel *lawfare*.

Les contribucions d'aquest monogràfic examinen amb detall casos particulars d'usos il·líicis de l'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere, focalitzant en una gran varietat de sistemes, fronteres i idiomes. Així, fan palés que els usos il·líicis de l'aparell estatal com a forma de discriminació etnolingüística, específicament, contra dones, persones no binàries i persones LGBTQ+, representen un àmbit al qual s'hauria d'adreçar una recerca substancialment més interdisciplinària. Malgrat que s'han dedicat ja moltes pàgines a les polítiques de seguretat, criminalització i crimmigració (la criminalització de la immigració) focalitzant en les dones migrants i les persones LGBTQ+, i fins i tot sobre el *lawfare* contra l'avortament i els drets reproductius de les dones, continua havent-hi diverses àrees d'investigació per explorar.

A tall d'exemple, encara no s'ha estudiat plenament el retrocés causat pel *lawfare* contra els estudis de gènere i els currículums amb perspectiva de gènere

(per exemple, als Estats Units, el Regne Unit o Hongria). També calen més coneixements sobre si l'instrumentalisme jurídic podria conferir un gir positiu en espais potencialment segurs com l'activisme i els mercats laborals, possibles refugis que romanen inexplorats. Explorar els espais segurs és, de fet, una tasca urgent que obre interrogants: Hi ha enclavaments etnolingüístics segurs dins dels mercats laborals, l'educació o altres àmbits de participació social per a dones, persones no binàries i persones LGBTQ+? Quin és el paper de l'activisme liderat per dones i LGBTQ+ en l'adopció de la diversitat etnolingüística? Què aporta la realitat viscuda per les dones i persones LGBTQ+ en les zones de fronteres etnolingüístiques a les converses sobre justícia i democràcia? Què ocorre amb els sistemes judicials que reforcen les jerarquies socials i imparteixen injustícia a les comunitats etnolingüístiques i de gènere? De quina manera es cometen crims invisibles contra dones i persones LGBTQ+ migrants? Quins són els danys individuals i col·lectius causats per la discriminació social derivada del biaix monolingüe, incloses les microagressions contra dones migrants i persones LGBTQ+ que genera l'accentisme, l'oralisme i el lingüisme? Quines són les relacions entre el monolingüisme i l'heteronormativitat i el seu impacte en les percepcions i comportaments autoregulats de les persones en relació amb la llengua i la diversitat de gènere? Quins efectes té l'ús de la tecnologia en el manteniment o l'alteració de les comunitats etnolingüístiques i de gènere?² Aquestes preguntes justifiquen una interpel·lació contínua que insta la comunitat acadèmica a examinar críticament com es manipulen els sistemes jurídics per perpetuar l'opressió de gènere i etnolingüística. Mentre els marcs jurídics s'utilitzen per reforçar les jerarquies socials, les comunitats marginades seguiran patint danys i les societats continuaran sent incapaces d'assolir el seu potencial. Aquest monogràfic demana vigilar el poder i fiscalitzar els usos potencialment il·legítims de l'aparell estatal, alhora que demostra que els sistemes jurídics poden evolucionar (i ho han de fer) per defensar veritablement la justícia i la igualtat per a totser.

² Pel que fa a aquesta darrera pregunta, podeu consultar els capítols inclosos en Tasa Fuster, Monzó-Nebot i Castelló-Cogollos (2023), Monzó-Nebot i Tasa Fuster (2024a; 2024b) i el monogràfic de *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* de pròxima aparició editat per Giustini i Jiménez-Andrés (2026, en preparació).

Bibliografia

- Abji, Salina.** 2016. «“Because deportation is violence against women”: On the politics of state responsibility and women’s human rights». *Social Politics* 23 (4): 483–507. <https://doi.org/10.1093/sp/jxw004>.
- Abji, Salina.** 2020. «Punishing survivors and criminalizing survivorship: A feminist intersectional approach to migrant justice in the crimmigration system». En «Migration, intersectionality and social justice», edició de Daiva Stasiulis, Zahera Jinnah & Blair Rutherford. Número monogràfic, *Studies in Social Justice* 14 (1): 67–89. <https://doi.org/10.26522/ssj.v2020i14.2158>.
- Acemoglu, Daron & James Robinson.** 2012. *Why nations fail. The origins of power, prosperity, and poverty*. Nova York, NY: Crown Publishers. <https://doi.org/10.1355/ae29-2j>.
- Aguado, Ana.** 2008. «Identidades de género y culturas políticas en la Segunda República española». *Pasado y Memoria* 7: 123–141. <https://doi.org/10.14198/PASADO2008.7.07>.
- Albury, Nathan John.** 2016. «Defining Māori language revitalisation: A project in folk linguistics». *Journal of Sociolinguistics* 20 (3): 287–311. <https://doi.org/10.1111/josl.12183>.
- Alter, Karen J.** 2014. *The new terrain of international law: Courts, politics, rights*. Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691154749.001.0001>.
- Anderson, Benedict.** 1976. *Imagined communities*. Londres, UK: Verso.
- Anderson, Stephen R.** 2004. *How many languages are there in the world?* Washington, DC: Linguistic Society of America.
- Ang, Milena & Miguel Vázquez.** 2024. «Linguistic rights, translation, and State-sponsored violence in Mexican prisons». En «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», edició de Melissa Wallace & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 155–185. <https://doi.org/10.7203/Just.3.28258>.
- Annan, Kofi A.** 2005. In larger freedom: Towards development, security and human rights for all. 26 de maig de 2005. Nova York, NY: Nacions Unides. <https://doi.org/10.7203/Just.3.29384>

www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf.

- Apostolou, Fotini.** 2011. «Introduction: Interpreting and translation in the EU». En «Challenging boundaries in interpreting studies: Interdisciplinary approaches», edició de Fotini Apostolou & Ebru Diriker. Número monogràfic, *GRAMMA Journal of Theory and Criticism* 19: 95–110. <https://doi.org/10.26262/gramma.v19i0.6328>.
- Aris Escarcena, Juan Pablo.** 2022. «Ceuta: The humanitarian and the fortress EUrope». *Antipode* 54 (1): 64–85. <https://doi.org/10.1111/anti.12758>.
- Babcock, Linda & Sara Laschever.** 2003. *Women don't ask: Negotiation and the gender divide*. Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691212845>.
- Baker, Mona.** 2006. *Translation and conflict. A narrative account*. Londres, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203099919>.
- Belous, Laura & Jaime Fatás-Cabeza.** 2024. «Deterrence through lack of linguistic access within the US immigration deportation system». En *Toward inclusion and social justice in institutional translation and interpreting: Revealing hidden practices of exclusion*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 21–46. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003349914-3>.
- Ben-Arieh, Galya & Volker M. Heins.** 2021. «Criminalisation of kindness: Narratives of legality in the European politics of migration containment». En «New actors and contested architectures in global migration governance», edició de Micheline van Riemsdijk, Marianne H. Marchand & Volker M. Heins. Número monogràfic, *Third World Quarterly* 42 (1): 200–217. <https://doi.org/10.1080/01436597.2020.1855074>.
- Berti, Carlo.** 2021. «Right-wing populism and the criminalization of sea-rescue NGOs: The “Sea-Watch 3” case in Italy, and Matteo Salvini’s communication on Facebook». *Media Culture & Society* 43 (3): 532–550. <https://doi.org/10.1177/0163443720957564>.
- Blommaert, Jan.** 1999. *Language ideological debates*. Berlín, DE: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110808049>.
- Bolivia.** 2009. Constitución política del Estado. https://www.oas.org/dil/esp/constitucion_bolivia.pdf.

- Bosch i Rodoreda, Andreu.** 2002. *El català a l'Alguer*. Barcelona, ES: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Bourdieu, Pierre.** 1978. «Ce que parler veut dire». *Le français aujourd'hui* 41: 51-57.
- Bovingdon, Gardner.** 2010. *The Uyghurs: Strangers in their own land*. Nova York, NY: Columbia University Press.
- Bradley, Evan D.** 2023. «Linguistic prescriptivism as social prescription: The case of gender». En *The Routledge handbook of linguistic prescriptivism*, edició de Joan C. Beal, Morana Lukač & Robin Straijer, 213-226. Abingdon, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003095125-15>.
- Broeders, Dennis.** 2007. «The new digital borders of Europe – EU databases and the surveillance of irregular migrants». *International Sociology* 22 (1): 71-92. <https://doi.org/10.1177/0268580907070126>.
- Butler, Judith.** 1993. *Bodies that matter: On the discursive limits of "sex"*. Nova York, NY: Routledge.
- Butler, Judith.** 2009. «Performativity, precarity and sexual politics». *AIBR* 4 (3): i-xiii. <https://doi.org/10.11156/aibr.040306>.
- Cameron, Deborah.** 1994. «Verbal hygiene for women – Linguistics misapplied». *Applied Linguistics* 15 (4): 382-398. <https://doi.org/10.1093/applin/15.4.382>.
- Cameron, Deborah.** 1996. «Style policy and style politics: A neglected aspect of the language of the news». *Media, Culture & Society* 18 (2): 315-333. <https://doi.org/10.1177/016344396018002008>.
- Campbell, Horace.** 2003. *Reclaiming Zimbabwe: The exhaustion of the patriarchal model of liberation*. Trenton, NJ: Africa World Press.
- Carr, Matthew.** 2012. *Fortress Europe: Inside the war against immigration*. Londres, UK: Hurst & Company.
- Castelló-Cogollos, Rafael & Esther Monzó-Nebot.** 2023. «Desigualtats legitimades: drets lingüístics i ideologia». En «Interseccions (i conflictes) entre ideologies i drets lingüístics», edició de Rafael Castelló-Cogollos & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 2 (2): 7-53. <https://doi.org/10.7203/Just.2.27509>.
- Chappell, Whitney.** 2022. «Mexicans' and Mexican-Americans' perceptions of themselves and each other: Attitudes toward language and community».

En *Topics in Spanish linguistic perceptions*, edició de Luis Alfredo Ortiz-López & Eva-María Suárez Büdenbender, 138-160. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003054979-10>.

del Clot, Damià. 2023. *Lawfare: Judicial warfare in Spain. The strategy of repression against the Catalan independence movement*. Liverpool, UK: Liverpool University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv36tpj26>.

Cohen, Stanley. 2011. *Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers*. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203828250>.

Contreras, Rebecca. 2023. «Engendering injustice: Gendered lawfare in Guatemala». *Gender & Development* 31 (1): 243-245. <https://doi.org/10.1080/13552074.2023.2177020>.

Córdova-Hernández, Lorena, María Elizabeth López Curiel & María Leticia Briseño Maas. 2024. «Género y esferas del poder en la traducción e interpretación de lenguas indígenas en México». En «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», edició de Melissa Wallace & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 265-295. <https://doi.org/10.7203/Just.3.28270>.

Daussà, Eva J. & Renée Pera Ros. 2024. «Lawfare lingüístic contra el llenguatge inclusiu a la trinxera d'X». En «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», edició de Melissa Wallace & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 187-221. <https://doi.org/10.7203/Just.3.28449>.

Dimitrov, Radoslav S. 2016. «The Paris Agreement on Climate Change: Behind closed doors». *Global Environmental Politics* 16 (3): 1-11. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00361.

Dunlap, Charles J. 2001. *Law and military interventions: Preserving humanitarian values in 21st century conflicts*. Cambridge, MA: Carr Center for Human Rights, John F. Kennedy School of Government, Harvard University & Harvard University.

Dunlap, Charles J. 2005. «Lawfare». En *National security law*, edició de John Norton Moore, Robert F. Turner & Frederick S. Tipson, 823-838. Durham, NC: Carolina Academic.

- Eckersley, Robyn.** 2012. «Moving forward in the climate negotiations: Multilateralism or minilateralism?». *Global Environmental Politics* 12 (2): 24-42. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00107.
- Eckert, Penelope & Sally McConnell-Ginet.** 2003. *Language and gender*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511791147>.
- Edmunds, Aneira J.** 2021. «Precarious bodies: The securitization of the “veiled” woman in European human rights». *British Journal of Sociology* 72 (2): 315-327. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12806>.
- England, Nora C.** 2003. «Mayan language revival and revitalization politics: Linguists and linguistic ideologies». *American Anthropologist* 105 (4): 733-743. <https://doi.org/10.1525/aa.2003.105.4.733>.
- Erdocia, Iker.** 2022. «Language and culture wars: The far right’s struggle against gender-neutral language». *Journal of Language and Politics* 21 (6): 847-866. <https://doi.org/10.1075/jlp.21050.erd>.
- Espinoza Alvarado, Marco.** 2023. «Análisis comparativo de las políticas de traducción e interpretación en los recientes procesos constitucionales en Chile (2021-2022/2023): de la comunidad multilingüe al borrado de las lenguas Indígena». En *La traducción y la interpretación como claves en la protección de los derechos lingüísticos de las comunidades indígenas*, edición de Cristina V. Kleinert, Esther Monzó-Nebot & Vicenta Tasa Fuster, 131-149. Granada, ES: Comares.
- Ewick, Patricia & Susan S. Silbey.** 1998. *The common place of law: Stories from everyday life*. Chicago, IL: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226212708.001.0001>.
- Farinelli, Marcello A.** 2009. «Il fascismo ad Alghero. Italianizzazione alla periferia del regime». *Insula* 6: 67-92.
- Farny, Elisabeth.** 2016. «Implications of the securitisation of migration». *E-International Relations* 29: 1-8.
- Fasoli, Fabio, Peter Hegarty & David M Frost.** 2021. «Stigmatization of “gay-sounding” voices: The role of heterosexual, lesbian, and gay individuals’ essentialist beliefs». *British Journal of Social Psychology* 60 (3): 826-850. <https://doi.org/10.1111/bjso.12442>.

- Federici, Federico M.** 2022. *Language as a social determinant of health*. Cham, CH: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-87817-7>.
- Fishman, Joshua A.** 1991. *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Fishman, Joshua A.** 1993. «Ethnolinguistic democracy. Varieties, degrees and limits». *Language International* 5 (1): 11-17.
- Flores, Nelson.** 2013. «The unexamined relationship between neoliberalism and plurilingualism: A cautionary tale». En «Plurilingualism in TESOL», edició de Shelley K. Taylor & Kristin Snoddon. Número monogràfic, *Tesol Quarterly* 47 (3): 500-520. <https://doi.org/10.1002/tesq.114>.
- Foessel, Michaël.** 2010. *État de vigilance : critique de la banalité sécuritaire*. Bordeus, FR: Bord de l'eau.
- Foessel, Michaël.** 2018. *La Nuit : Vivre sans témoin*. París, FR: Autrement.
- Foucault, Michel.** 1969. *L'archéologie du savoir*. París, FR: Gallimard.
- Foucault, Michel.** 1975. *Surveiller et punir : naissance de la prison*. París, FR: Gallimard.
- Fox, Steven.** 1997. «The controversy over ebonics». *Phi Delta Kappan* 79 (3): 237-240.
- Fraser, Nancy.** 2010. *Scales of justice: Reimagining political space in a globalizing world*. Nova York, NY: Columbia University Press.
- Gal, Susan.** 1998. «Multiplicity and contention among language ideologies: A commentary». En *Language ideologies. Practice and theory*, edició de Kathryn Ann Woolard, Paul V. Kroskrity & Bambi B Schieffelin, 317-331. Nova York, NY: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195105612.003.0015>.
- Gazzola, Michele.** 2016. «Multilingual communication for whom? Language policy and fairness in the European Union». *European Union Politics* 17 (4): 546-569. <https://doi.org/10.1177/1465116516657672>.
- Geertz, Clifford.** 1973. *The interpretation of cultures*. Nova York, NY: Basic Books.
- Gentile, Paola.** 2014. «Interpreting democracy: Interpreters as drivers of democratization». En *Demokratia, demokrati, democracy, demokratie: VAKKI-symposiumi XXXIV. Vaasa 13.-14.2.2014*, edició de Christian Rink & Siru Lamminpää, 86-98. Vaasa, FI: Vakki.

- Geronimus, Arline T.** 2023. *Weathering: The extraordinary stress of ordinary life on the body in an unjust society*. Londres, UK: Virago.
- Ghezelbash, Daniel, Violeta Moreno-Lax, Natalie Klein & Brian Opeskin.** 2018. «Securitization of search and rescue at sea: The response to boat migration in the Mediterranean and offshore Australia». *International & Comparative Law Quarterly* 67 (2): 315-351. <https://doi.org/10.1017/S0020589317000562>.
- Gill, Saran Kaur.** 2014. *Language policy challenges in multi-ethnic Malaysia*. Dordrecht, NL: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-7966-2>.
- Giustini, Deborah.** 2024. «Women's challenges and gender inequality implications in the UK Home Office's streamlined asylum process: A practice-based posthuman perspective». En «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», edició de Melissa Wallace & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 119-153. <https://doi.org/10.7203/Just.3.28153>.
- Giustini, Deborah & María Jiménez-Andrés,** ed. 2026, en preparació. «The crossroads between language rights and technology». *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 5 (2). Número monogràfic.
- Gloppen, Siri.** 2018. *Conceptualizing lawfare: A typology & theoretical framework*. Working Paper. Bergen, NO: Centre on Law and Social Transformation, University of Bergen.
- Godenzzi, Juan Carlos & Inge Sichra.** 2015. «Language policy and planning: Latin America». En *The Routledge handbook of Hispanic applied linguistics*, edició de Manel Lacorte, 606-623. Nova York, NY: Routledge.
- Goffin, Roger.** 1994. «L'eurolecte : oui, jargon communautaire : non». En «Hommage à Bernard Quemada : termes et textes», edició de Danielle Candel, Monique C. Cormier & John Humbley. Número monogràfic, *Meta* 39 (4): 636-642. <https://doi.org/10.7202/002930ar>.
- Gouges, Olympe de.** 2014. «Femme, réveille-toi !»: *Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne et autres écrits*. París, FR: Folio.
- Gramsci, Antonio.** 1999. *Selections from the Prison notebooks*. Traducció de Quentin Hoare & Geoffrey Nowell Smith. Londres, UK: ElecBook.

- Grégoire, Henri-Baptiste.** 1794. *Rapport sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois et d'universaliser la langue française*. París, FR: Convention nationale. <https://www.axl.cefan.ulaval.ca/francophonie/gregoire-rapport.htm>.
- Hardgrove, Anne.** 2024. «Unveiling discrimination: A critical analysis of transgender laws and the marginalization of hijras in the Indian subcontinent». En «L'aparell estatal contra les comunitats etnolingüístiques i el gènere», edició de Melissa Wallace & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (2): 223-263. <https://doi.org/10.7203/Just.3.29340>.
- Harrison, Michelle A. & Aurélie Joubert.** 2019. «Introduction: Shifting dynamics in French language policies». En *French language policies and the revitalisation of regional languages in the 21st century*, edició de Michelle A. Harrison & Aurélie Joubert, 1-34. Cham, CH: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95939-9_1.
- Heller, Monica.** 1995. «Language choice, social institutions, and symbolic domination». *Language in Society* 24 (3): 373-405. <https://doi.org/10.1017/S0047404500018807>.
- Heller, Pamela.** 2009. «Challenges facing LGBT asylum-seekers: The role of social work in correcting oppressive immigration processes». En «GLBTQ of color», edició de Chong-suk Han. Número monogràfic, *Journal of Gay & Lesbian Social Services* 21 (2-3): 294-308. <https://doi.org/10.1080/10538720902772246>.
- Hermosa Mantilla, Hernán.** 2014. «El neoconstitucionalismo andino. Estudio comparado de las constituciones de Ecuador 2008 y Bolivia 2009 a la luz del Convenio 169 y la Declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas». *Universitas* (20): 151-182. <https://doi.org/10.17163/uni.n20.2014.06>.
- Herrera, Carlos Miguel.** 2003. «Estado, Constitución y derechos sociales». *Derecho del Estado* 15: 75-92.
- Heyman, Josiah.** 2022. «Who is watched? Racialization of surveillance technologies and practices in the US-Mexico borderlands». *Information & Culture* 57 (2): 123-149. <https://doi.org/10.7560/ic57202>.

- Hidalgo, Margarita.** 2006. «Mexican indigenous languages in the twenty-first century». En *Mexican Indigenous languages at the dawn of the twenty-first century*, edició de Margarita Hidalgo, 3-27. Berlín, DE: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110197679>.
- Hill Collins, Patricia & Sirma Bilge.** 2016. *Intersectionality*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Hobsbawm, Eric.** 1990. «Goodbye to all that». *Marxism Today* Octubre: 18-23.
- Hopgood, Stephen.** 2013. *The endtimes of human rights*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Hyden, Göran.** 2005. *African politics in comparative perspective*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511791079>.
- Hymes, Dell.** 2001. *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. Nova York, NY: Routledge.
- Inglehart, Ronald & Christian Welzel.** 2005. *Modernization, cultural change, and democracy. The human development sequence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Irvine, Judith T. & Susan Gal.** 2000. «Language ideology and linguistic differentiation». En *Regimes of language*, edició de Paul V. Kroskrity, 35-84. Santa Fe, NM: School of American Research Press.
- Jaffe, Alexandra.** 1999. «Locating power: Corsican translators and their critics». En *Language ideological debates*, edició de Jan Blommaert, 39-66. Berlín, DE: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110808049.39>.
- Joseph, John E.** 2004. *Language and identity: National, ethnic, religious*. Cham, CH: Palgrave Macmillan.
- Judge, Anne.** 2007. *Linguistic policies and the survival of regional languages in France and Britain*. Cham, CH: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230286177>.
- Kennedy, Duncan.** 1998. *A critique of adjudication (fin de siècle)*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kennedy, Duncan.** 2007. *Legal reasoning. Collected essays*. Aurora, CO: The Davies Group.
- Kittrie, Orde F.** 2016. *Lawfare: Law as a weapon of war*. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190263577.001.0001>.

- Klarman, Michael J.** 2004. *From Jim Crow to civil rights: The Supreme Court and the struggle for racial equality*. Nova York, NY: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195129038.001.0001>.
- Kleinert, Cristina V. & Christiane Stallaert.** 2024. «Mexican national Indigenous languages and public service interpreting. Creating decolonial connections». En *Critical approaches to institutional translation and interpreting: Challenging epistemologies*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 97-116. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003350163-8>.
- Koskenniemi, Martti.** 2011. *The politics of international law*. Oxford, UK: Hart Publishing.
- Lakoff, Robin.** 1973. «Language and woman's place». *Language in Society* 2 (1): 45-80. <https://doi.org/10.1017/S0047404500000051>.
- Lakoff, Robin Tolmach.** 2000. *The language war*. Berkeley, CA: University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520928077>.
- Lane, Harlan.** 1984. *When the mind hears: A history of the deaf*. Nova York, NY: Vintage Books.
- Latonero, Mark & Paula Kift.** 2018. «On digital passages and borders: Refugees and the new infrastructure for movement and control». *Social Media + Society* 4 (1): 1-11. <https://doi.org/10.1177/2056305118764432>.
- Leclerc, Annette, Didier Fassin, Hélène Grandjean, Monique Kaminski & Thierry Lang,** ed. 2000. *Les inégalités sociales de santé*. París, FR: La Découverte.
- Lippi-Green, Rosina.** 1994. «Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in courts». *Language in Society* 23 (2): 163-198. <https://doi.org/10.1017/S0047404500017826>.
- Lippi-Green, Rosina.** 1997. *English with an accent*. Nova York, NY: Routledge.
- Lipset, Seymour Martin.** 1959. «Some social requisites of democracy — Economic-development and political legitimacy». *American Political Science Review* 53 (1): 69-105. <https://doi.org/10.2307/1951731>.
- Litz, Brett T., Nathan Stein, Eileen Delaney, Leslie Lebowitz, William P. Nash, Caroline Silva & Shira Maguen.** 2009. «Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy». En «Posttraumatic stress disorder and the wars in Afghanistan and Iraq», edició de Brian P.

- Marx. Número monogràfic, *Clinical Psychology Review* 29 (8): 695–706. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.07.003>.
- López-Sala, Ana & Iker Barbero.** 2021. «Solidarity under siege: The crimmigration of activism(s) and protest against border control in Spain». *European Journal of Criminology* 18 (5): 678–694. <https://doi.org/10.1177/1477370819882908>.
- Lythgoe, Gail.** 2022. «Iran protests: A fight for “women, life & freedom”?». OUT-LINES in international law (podcast). 18 de novembre de 2022. <https://anchor.fm/out-lines/episodes/IRAN-PROTESTS-A-Fight-for-Women--Life--Freedom-elqtdj4>.
- MacIntyre, Alasdair.** 1988. «Tradition and translation». En *Whose Justice? Which rationality?*, 370–403. Londres, UK: Gerald Duckworth & Co.
- MacIntyre, Alasdair.** 2007. *After virtue: A study in moral theory*. 3a ed. Notre Dame, IN: University of Notre Dame.
- Madoerin, Anouk.** 2020. «“The view from above” at Europe’s maritime borders: Racial securitization from visibility to postvisibility». En «Migrant narratives», edició de Koen Leurs, Irati Agirreazkuenaga, Kevin Smets & Melis Mevsimler. Número monogràfic, *European Journal of Cultural Studies* 23 (5): 698–711. <https://doi.org/10.1177/1367549419869356>.
- MADRE, Human Rights and Gender Justice Clinic, Center for Gender and Refugee Studies & Florence Immigrant and Refugee Rights Project.** 2019. Eroded U.S. asylum protections for gender based violence survivors: Published in advance of the United Nations Human Rights Council’s universal periodic review of the United States of America at the UPR Working Group’s 36th session. 20 de setembre de 2019. <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=7660&file=EnglishTranslation>.
- Makoni, Busi.** 2014. «Feminizing linguistic human rights: Use of isihlonipho sabafazi in the courtroom and intra-group linguistic differences». *Journal of Multicultural Discourses* 9 (1): 27–43. <https://doi.org/10.1080/17447143.2013.806514>.
- Marmot, Michael & Sharon Friel.** 2008. «Global health equity: Evidence for action on the social determinants of health». *Journal of Epidemiology and Community Health* 62 (12): 1095–1097. <https://doi.org/10.1136/jech.2008.081695>.

- Matthews, Thandiwe.** 2023. «Interrogating the debates around lawfare and legal mobilization: A literature review». *Journal of Human Rights Practice* 15 (1): 24-45. <https://doi.org/10.1093/jhuman/huac044>.
- McDowell, Meghan G. & Nancy A. Wonders.** 2009. «Keeping migrants in their place: Technologies of control and racialized public space in Arizona». *Social Justice* 36 (2): 54-72.
- Meylaerts, Reine.** 2011. «Translational justice in a multilingual world: An overview of translational regimes». *Meta* 56 (4): 743-757. <https://doi.org/10.7202/1011250ar>.
- Mignolo, Walter D.** 2000. *Local histories/global designs: Coloniality, subaltern knowledges, and border thinking*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Mill, John Stuart.** 1859 (2001). *On liberty*. Kitchener, CA: Batoche Books.
- Monzó-Nebot, Esther.** 2021. *La traducció i la interpretació com a drets de les societats diverses*. València, ES: Universitat de València-Càtedra de Drets Lingüístics. <https://www.uv.es/cadrelin/doc/quaderns/libro15.pdf>.
- Monzó-Nebot, Esther & Helen Debussy.** 2024. «Implementing gender-fair language in international organizations: Collective illusions and gender bias in translation sections». En *Toward inclusion and social justice in institutional translation and interpreting. Revealing hidden practices of exclusion*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 97-129. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003349914-7>.
- Monzó-Nebot, Esther & Sara Elizabeth "Elle" Dowd.** 2024. «Interpreters interrupted: The relevance of gender in court interruption patterns». En *Critical approaches to institutional translation and interpreting: Challenging epistemologies*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 139-163. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003350163-10>.
- Monzó-Nebot, Esther & Christopher D. Mellinger.** 2022. «Language policies for social justice—Translation, interpreting, and access». En «Language policies for social justice», edició de Christopher D. Mellinger & Esther Monzó-Nebot. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minorities* 1 (1-2): 15-35. <https://doi.org/10.7203/Just.1.25367>.
- Monzó-Nebot, Esther & Vicenta Tasa Fuster, ed.** 2024a. *Gendered technology in translation and interpreting: Centering rights in the development*

of language technology. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003465508>.

Monzó-Nebot, Esther & Vicenta Tasa Fuster, ed. 2024b. *The social impact of automating translation: An ethics of care perspective on machine translation*. Nova York, NY: Routledge.

Mowbray, Jacqueline. 2006. «Ethnic minorities and language rights: The state, identity and culture in international legal discourse». *Studies in Ethnicity and Nationalism* 6 (1): 1-28. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9469.2006.tb00072.x>.

Nacions Unides. n.d. «Deutscher Übersetzungsdienst der Vereinten Nationen». Nova York, NY: Nacions Unides. <https://www.un.org/Depts/german/de/index.html>.

Nacions Unides. 1945. Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. Signada el 26 de juny de 1945, amb entrada en vigor el 24 d'octubre de 1945. San Francisco, CA. <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.

Nacions Unides. 2004. «United Nations marks 10 years of post-apartheid freedom in South Africa», Nota de premsa AFR/911, 27 d'abril de 2004. <https://press.un.org/en/2004/afr911.doc.htm>.

Nacions Unides. Assemblea General (AGNU). 1948. Universal declaration of human rights. Resolució 217A (III). Adoptada el 10 de desembre de 1948. París, FR: Nacions Unides. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

Nacions Unides. Assemblea General (AGNU). 1951. Convention relating to the status of refugees. Ginebra, CH: Nacions Unides. Adoptada el 28 de juliol de 1951, amb entrada en vigor el 22 d'abril de 1954. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees>.

Nacions Unides. Assemblea General (AGNU). 1965. International convention on the elimination of racial discrimination. Resolució 2106 (XX). Adoptada el 21 de desembre de 1965, amb entrada en vigor el 4 de gener de 1969. Nova York, NY: Nacions Unides. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cerd.pdf>.

- Nacions Unides. Assemblea General (AGNU).** 1979. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Adoptada el 18 de desembre de 1979, amb entrada en vigor el 3 de setembre de 1981. Nova York, NY: Nacions Unides. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cedaw.pdf>.
- Nacions Unides. Assemblea General (AGNU).** 2007a. Convention on the rights of persons with disabilities and Optional protocol. A/RES/61/106. Adoptada el 13 de desembre de 2006, amb entrada en vigor el 3 de maig de 2008. Nova York, NY: Nacions Unides. <https://undocs.org/A/RES/61/106>.
- Nacions Unides. Assemblea General (AGNU).** 2007b. United Nations declaration on the rights of indigenous peoples. A/RES/61/295. Resolució adoptada el 13 de setembre de 2007. Nova York, NY: Nacions Unides. <https://undocs.org/A/RES/61/295>.
- Napier, Jemina, Lucy Clark, Lorraine Leeson & Lianne Quigley.** 2024. «I faced so many barriers»: Access to support for deaf female survivors of domestic violence in the UK». En «Interpreting for vulnerable populations», edició de Lucía Ruiz Rosendo & Conor H. Martin. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (1): 91-141. <https://doi.org/10.7203/Just.3.27933>.
- Olivares, Mariela.** 2016. «Intersectionality at the intersection of profiteering and immigration detention». *Nebraska Law Review* 94 (4): 963-1027.
- Oliviero, Katie.** 2021. «Challenging “Americans are dreamers, too”: Undocumented youths’ queer and feminist coalition politics». *Frontiers: A Journal of Women Studies* 42 (2): 49-84. <https://doi.org/10.1353/fro.2021.0016>.
- Organització Internacional del Treball (OIT).** 1989. Indigenous and tribal peoples convention. Núm. 169. Ginebra, CH: Organització Internacional del Treball. https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:REV,en,C169,/Document.
- Otto, Dianne.** 2009. «The exile of inclusion: Reflections on gender issues in international law over the last decade». *Melbourne Journal of International Law* 10 (1): 1-16.
- Pakes, Francis & Katrine Holt.** 2017. «Crimmigration and the prison: Comparing trends in prison policy and practice in England & Wales and Norway». En

- «Crimmigration in Europe», edició de Maartje van der Woude, Vanessa Barker & Joanne Van der Leun. Número monogràfic, *European Journal of Criminology* 14 (1): 63-77. <https://doi.org/10.1177/1477370816636905>.
- Patterson, James T.** 2001. *Brown v. Board of Education: A civil rights milestone and its troubled legacy*. Nova York, NY: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195127164.001.0001>.
- Pérez Trujillano, Rubén.** 2018. *Creación de Constitución, destrucción de Estado: la defensa extraordinaria de la II República española (1931-1936)*. Madrid, ES: Dykinson. <https://doi.org/10.2307/j.ctv6hp3fw>.
- Pérez Trujillano, Rubén.** 2024. *Jueces contra la República. El poder judicial frente a las reformas republicanas*. Madrid, ES: Dykinson. <https://doi.org/10.2307/jj.13286036>.
- Piguet, Etienne.** 2021. «The “refugee crisis” in Europe: Shortening distances, containment and asymmetry of rights—A tentative interpretation of the 2015–16 events». *Journal of Refugee Studies* 34 (2): 1577–1594. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa015>.
- Pöllabauer, Sonja.** 2024. «“Not everyday business.” A caseworker perspective on interpreter provision for deaf refugees and cooperation with interpreters». En «Interpreting for vulnerable populations», edició de Lucía Ruiz Rosendo & Conor H. Martin. Número monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (1): 53–94. <https://doi.org/10.7203/Just.3.27794>.
- Ramírez Jiménez, Manuel.** 2005. *La legislación de la Segunda República española (1931-1936)*. Madrid, ES: Imprenta Nacional del Boletín Oficial del Estado.
- República de Sud-àfrica.** 2000. Promotion of equality and prevention of unfair discrimination act. Adoptada el 2 de febrer de 2000, amb entrada en vigor el 16 de juny de 2003. <https://www.justice.gov.za/legislation/acts/2000-004.pdf>.
- República Francesa. Asamblea Nacional.** 1789. Déclaration des droits de l’homme et du citoyen. París, FR: Assemblée national. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>.

- República Francesa.** 1994. Loi n° 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française, 94-665. *Journal Officiel de la République* núm. 180, del 5 d'agost de 1994. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000349929#:~:text=1er.,échanges%20et%20des%20services%20publics>.
- Richter-Montpetit, Melanie.** 2014. «Beyond the erotics of Orientalism: Lawfare, torture and the racial-sexual grammars of legitimate suffering». *Security Dialogue* 45 (1): 43-62. <https://doi.org/10.1177/0967010613515016>.
- Ridgeway, Cecilia L.** 2014. «Why status matters for inequality». *American Sociological Review* 79 (1): 1-16. <https://doi.org/10.1177/0003122413515997>.
- Risse-Kappen, Thomas,** ed. 1995. *Bringing transnational relations back in: Non-state actors, domestic structures and international institutions*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598760>.
- Romaine, Suzanne.** 2001. *Language in society: An introduction to sociolinguistics*. 2a ed. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ruiz Rosendo, Lucía & Conor H. Martin,** ed. 2024. «Interpreting for vulnerable populations». *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 3 (1). Número monogràfic. <https://doi.org/10.7203/Just.3.1>.
- Salamon, Neza Kogovsek.** 2017. «Mass migration, crimmigration and defiance the case of the humanitarian corridor». *Southeastern Europe* 41 (3): 251-275. <https://doi.org/10.1163/18763332-04103001>.
- Salazar González, Carla.** 2022. «“It’s unjust what they are doing with us”: Asylum-seeking women living under the guise of a border protection policy and the (un)lawfulness of a US asylum process (disrupted)». Los Angeles, CA: Center for the Study of Women. 13 de maig 2022. <https://csw.ucla.edu/2022/05/13/its-unjust-what-they-are-doing-with-us-asylum-seeking-women-living-under-the-guise-of-a-border-protection-policy-and-the-unlawfulness-of-a-us-asylum-process-disrupted/>.
- Schulz, Patricia, Ruth Halperin-Kaddari, Beate Rudolf & Marsha A. Freeman,** ed. 2022. *The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and its Optional Protocol: A commentary*. 2a ed. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/law/9780192862815.001.0001>.

- Scott, James C.** 1985. *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Scott, James C.** 1992. *Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Seymour, Harry N., Lamya Abdulkarim & Valerie Johnson.** 1999. «The Ebonics controversy: An educational and clinical dilemma». *Topics in Language Disorders* 19 (4): 66-77. <https://doi.org/10.1097/00011363-199908000-00009>.
- Sharma, Abhimanyu.** 2022. «English as a facilitator of social mobility in India». *English Today* 38 (2): 88-91. <https://doi.org/10.1017/S0266078420000164>.
- Sheneman, Naomi & Octavian Robinson.** 2024. «Tearing down the bypass, rebuilding main street: Uncovering epistemic injury, violence, and erasure in signed language interpretation». En *Critical approaches to institutional translation and interpreting: Challenging epistemologies*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 50-74. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003350163-5>.
- Slocum-Bradley, Nikki R.** 2008. *Promoting conflict or peace through identity*. Aldershot, UK: Ashgate.
- Smitherman, Geneva.** 2017. «Black idiom». *African American Review* 50 (4): 499-505. <https://doi.org/10.1353/afa.2017.0086>.
- Spivak, Gayatri C.** 1988. «Can the subaltern speak?». En *Marxism and the interpretation of culture*, edició de Cary Nelson & Lawrence Grossberg, 271-313. Chicago, IL: University of Illinois Press.
- Spolsky, Bernard.** 2004. *Language policy*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Tannen, Deborah.** 1995. *Talking from 9 to 5: How women's and men's conversational styles affect who gets heard, who gets credit, and what gets done at work*. Nova York, NY: William Morrow.
- Tasa Fuster, Vicenta.** 2023. «Colonialismo lingüístico y legislación lingüística en América Latina y en España. La persistencia de las dinámicas históricas». En *La traducción y la interpretación como claves en la protección de los derechos lingüísticos de las comunidades indígenas*, edició de Cristina V. Kleinert, Esther Monzó-Nebot & Vicenta Tasa Fuster, 179-198. Granada, ES: Comares.

- Tasa Fuster, Vicenta.** 2024. «The legal rationales of the leading technological models. The challenges of regulating linguistic and gender biases». En *Gendered technology in translation and interpreting: Centering rights in the development of language technologies*, edició d'Esther Monzó-Nebot & Vicenta Tasa Fuster, 27-65. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003465508-3>.
- Tasa Fuster, Vicenta & Anselm Bodoque.** 2016. *Poder i llengua. Les llengües de l'ensenyament al País Valencià*. València, ES: Fundació Nexa.
- Tasa Fuster, Vicenta, Esther Monzó-Nebot & Rafael Castelló-Cogollos,** ed. 2023. *Repurposing language rights. Guiding the uses of artificial intelligence*. València, ES: Tirant lo Blanch.
- Taylor, Orlando L.** 1998. «Ebonics and educational policy: Some issues for the next millennium». *Journal of Negro Education* 67 (1): 35-42. <https://doi.org/10.2307/2668238>.
- Thomson, Jennifer.** 2016. «Explaining gender equality difference in a devolved system: The case of abortion law in Northern Ireland». *British Politics* 11 (3): 371-388. <https://doi.org/10.1057/bp.2015.47>.
- Tirado Sánchez, Arantxa.** 2021. *El lawfare: golpes de Estado en nombre de la ley*. Madrid, ES: Akal.
- de Tocqueville, Alexis.** 1835 (2013). *Democracy in America*. Hazleton, PA: Pennsylvania State University.
- UNESCO.** 2018. «Indigenous languages». *2019 International Year of Indigenous Languages* (blog). <https://en.iyil2019.org/>.
- Unger, Roberto Mangabeira.** 1996. «Legal analysis as institutional imagination». *The Modern Law Review* 59 (1): 1-23. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.1996.tb02063.x>.
- Unió Europea. Comissió Europea.** 2022. «Sign Languages – Raising awareness and inclusion at local and international level». Knowledge Centre on Interpretation. 22 de juliol de 2022. <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/news/sign-languages-raising-awareness-and-inclusion-local-and-international-level>.
- Vaughn-Cooke, Anna Fay.** 2010. «Lessons learned from the Ebonics controversy – Implications for language assessment». En *Making the connection: Language*

and academic achievement among African American students, edició de Carolyn Temple Adger, Donna Christian & Orlando Taylor, 137–168. Washington, DC: Center for Applied Linguistics and Delta Systems.

Venuti, Lawrence. 1986. «The translator's invisibility». *Criticism* 28: 179–212.

Vitikainen, Annamari. 2020. «LGBT rights and refugees: A case for prioritizing LGBT status in refugee admissions». *Ethics & Global Politics* 13 (1): 64–78. <https://doi.org/10.1080/16544951.2020.1735015>.

VonDoepp, Peter. 2009. *Judicial politics in new democracies. Cases from Southern Africa*. Boulder, CO: Lynne. <https://doi.org/10.1515/9781626371095>.

Wacquant, Loïc. 1998. «Negative social capital: State breakdown and social destitution in America's urban core». *Journal of Housing and the Built Environment* 13 (1): 25–40. <https://doi.org/10.1007/bf02496932>.

Wacquant, Loïc. 2009. *Punishing the poor. The neoliberal government of social insecurity*. Durham, NC: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822392255>.

Wacquant, Loïc. 2010. «Crafting the neoliberal state: Workfare, prisonfare, and social insecurity». *Sociological Forum* 25 (2): 197–220. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2010.01173.x>.

Wacquant, Loïc. 2011. «Neoliberal penalty at work: A response to my Spanish critics». *Revista Española de Sociología* 15: 115–123.

Wacquant, Loïc. 2022. *The invention of the "underclass". A study in the politics of knowledge*. Cambridge, UK: Polity Press.

Wallace, Melissa. 2024. «LGBTQ+ forced migrants and the intersectional failure of language access in US detention centres». En *The Routledge handbook of translation and migration*, edició de Brigid Maher, Loredana Polezzi & Rita Wilson, 121–136. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003287797-11>.

Wallace, Melissa & Carlos Iván Hernández. 2017. «Language access for asylum seekers in borderland detention centers in Texas». *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law* 68: 143–156. <https://doi.org/10.2436/rld.i68.2017.2940>.

Wallace, Melissa & Esther Monzó-Nebot. 2019. «La traducció i la interpretació jurídiques en els serveis públics: definició de qüestions clau, revisió de

polítiques i delimitació del públic de la traducció i la interpretació jurídiques en els serveis públics». *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law* 71: 1-12. <https://doi.org/10.2436/rld.i71.2019.3311>.

Webber, Frances. 2012. *“As a woman I have no country”: The denial of asylum to women fleeing gender-related persecution*. Londres, UK: Women for Refugee Women.

Wet, Erika de. 2005. *The international constitutional order*. Amsterdam, NL: Vossiuspers Uva.

Wildsmith-Cromarty, Rosemary & Robert J Balfour. 2019. «Language learning and teaching in South African primary schools». *Language Teaching* 52 (3): 296-317. <https://doi.org/10.1017/S0261444819000181>.

de Wit, Maya. 2024. «Conference signed language interpreting services at international organizations: Breaking the barriers». En *Toward inclusion and social justice in institutional translation and interpreting: Revealing invisible practices of exclusion*, edició d'Esther Monzó-Nebot & María Lomeña-Galiano, 187-208. Nova York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003349914-11>.

Woolard, Kathryn Ann. 2016. *Singular and plural. Ideologies of linguistic authority in 21st century Catalonia*. Nova York, NY: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190258610.003.0002>.

Wright, Richard L. 1998. «Sociolinguistic and ideological dynamics of the Ebonics controversy». *Journal of Negro Education* 67 (1): 5-15. <https://doi.org/10.2307/2668235>.

Wright, Thomas C. 2023. *Democracy in Latin America: A history since independence*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Ybarra, Megan. 2018. «“We are not ignorant”: Transnational migrants' experiences of racialized securitization». *Environment and Planning D: Society and Space* 37 (2): 197-215. <https://doi.org/10.1177/0263775818819006>.

Yin, Mark. 2022. «Privatisation and accountability in Australian immigration detention: A case of state-corporate symbiosis». *Punishment & Society* 25 (4): 1119-1137. <https://doi.org/10.1177/14624745221135175>.

Zaffaroni, Eugenio Raúl, Cristina Caamaño & Valeria Vegh Weis. 2021. *Bienvenidos al lawfare: manual de pasos básicos para demoler el derecho penal*. Buenos Aires, AR: Capital Intelectual.

- Zaffaroni, Eugenio Raul, Cristina Caamaño & Valeria Vegh Weis.** 2023. *Lawfare. The criminalization of democratic politics in the Global South*. Leiden, NL: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004535152>.
- Žižek, Slavoj.** 1989. *The sublime object of ideology*. Londres, UK: Verso.
- Zúñiga-Fajuri, Alejandra.** 2014. «Human rights and the right to abortion in Latin America». *Ciencia & Saude Coletiva* 19 (3): 841-846. <https://doi.org/10.1590/1413-81232014193.11032013>.
- Zürn, Michael.** 2018. *A theory of global governance: Authority, legitimacy, and contestation*. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/97801988819974.001.0001>.